чăваш халăх хаçачĕ

ХЫПАР

1906 çулхи январĕн 21-мĕшĕнче тухма тытăннă
1918 çулхи февраль уйăхĕнчен тĕрлĕ ятпа тухнă
1991 çулхи августăн 30-мĕшĕнче "ХЫПАР" ятпа тепĕр хут тухма пуçланă

СССР Аслă Канашĕн Президиумĕ 1968 çулхи март уйăхĕн 11-мĕшĕнче "Коммунизм ялавĕ" /халĕ "Хыпар"/ хаçата "ХИСЕП ПАЛЛИ" орденпа наградăланă

"ХЫПАР" никĕслевçи Н.В.Никольский (1878–1961)

224/26630/ № | Ытларикун, 2014, ноябрь/чӳк, 18 | Хакĕ ирĕклĕ | www.hypar.ru

ПĔТĔМ ТĔНЧЕ ТУРНИРĔ 2
Çитĕнӳ çулĕ такăр пултăр

ВĂРМАН 3
Парăма шыраттарса илетпĕр

ЧЫСЛАВ 4
Çеçпĕл вилĕмсĕрлĕхĕн вăрттăнлăхĕ

Инвестици ытларах килтĕр

ЧР Министрсен Кабинечĕн Председателĕ Иван Моторин тунтикун Йошкар-Олара федерацин Атăлçи округĕнче инвестици климатне лайăхлатас, административлă чăрмавсене чакарас, пĕчĕк тата вăтам предпринимательлĕхе аталантарас енĕпе ĕçлекен комиссин Михаил Бабич полпред ертсе пынипе иртнĕ ларăвне хутшăннă.

Комисси ĕçне çавăн пекех РФ Президенчĕ çумĕнчи предпринимательсен прависене хӳтĕлекен уполномоченнăй Борис Титов, Çĕнĕ проектсене пурнăçламалли стратеги пуçарăвĕсен агентствин гендиректорĕ Андрей Никитин, Патшалăх Думин Экономика политики енĕпе ĕçлекен комитечĕн председателĕ Игорь Руденский, регионсенчи предпринимательсен прависене хӳтĕлекен уполномоченнăйсем, бизнес-пĕрлĕх представителĕсем, ыттисем хутшăннă.

Кун йĕркинче РФ Президенчĕн Раççей субъекчĕсен инвестици илĕртӳлĕхне çĕклемелли, бизнес валли лайăх условисем йĕркелемелли хушăвĕсене пурнăçлассипе, регионсен инвестици климачĕн наци рейтингне хатĕрлессипе, округри регионсем ăнăçлă практикăсен пуххипе пилот мелĕпе усă курассипе çыхăннă ыйтусем пулнă. Ларăва хутшăннисем çавăн пекех округри инвестици уполномоченнăйĕн 2014 çулхи ĕçĕ çинчен калакан отчета итленĕ.

Н.ЯКОВЛЕВ.

Кивĕ çуртсенчен – çĕннисене

Ноябрĕн 15-мĕшĕнче ЧР Министрсен Кабинечĕн Председателĕ Иван Моторин республикăри муниципалитет районĕсен тата хула округĕсен администрацийĕсен пуçлăхĕсемпе видеоконференци мелĕпе канашлу ирттернĕ.

Республикăн 2013-2017 çулсенче «Граждансене Чăваш Республикин территорийĕнче вырнаçнă ишĕлме пултаракан пурăнмалли çурт-йĕр фондĕнчен куçарасси» адреслă программине мĕнле пурнăçлани çинчен ЧР строительство, архитектура тата пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх министрĕн тивĕçĕсене пурнăçлакан Сергей Безруков пĕлтернĕ.

Тăлăхсене тата ашшĕ-амăшĕн хӳтлĕхĕсĕр юлнă ачасене пурăнмалли çурт-йĕрпе тивĕçтерес ыйтăва пăхса тухнă. Сергей Безруков пĕлтернĕ тăрăх – кăçал тăлăхсене çурт-йĕрпе тивĕçтерме 331,6 млн тенкĕ уйăрнă. Паянхи кун тĕлне 248 тăлăх валли хваттер /çурт/ тунă /туяннă/. Çĕнĕ Шупашкарта пурăнмалли çурт-йĕр туянма килĕшӳсем тăвассине япăх йĕркеленĕ – тăлăх 6 ача валли, Красноармейски районĕ пирки те çавнах каламалла – 3 ача валли. Йĕпреç /11 ача валли/ тата Шупашкар /1 тăлăх валли/ районĕсенче çурт-йĕр тума палăртнă вăхăтсене пăхăнман, контрактсене туллин пурнăçламан. Ноябрь вĕçлениччен федераци бюджечĕн укçи-тенкипе усă курма, çурт-йĕр туянмалли аукционсем йĕркелессине кĕске вăхăтра вĕçлеме, муниципалитет килĕшĕвĕсене вăхăтра пурнăçлассине тивĕçтерме тĕллев лартнă.

ЧР ял хуçалăх министрĕн тивĕçĕсене пурнăçлакан Алексей Самаркин ял хуçалăх пĕлтерĕшлĕ, усă курман çĕрсене çаврăнăша кĕртнине пĕлтернĕ, кăçал ку цифра 8960,4 гектарпа танлашать.

ЧР Конкуренци политики тата тарифсем енĕпе ĕçлекен патшалăх службин ертӳçи Альбина Егорова 2015 çула Чăваш Республикин муниципалитет йĕркеленĕвĕсенче граждансем коммуналлă пулăшусемшĕн хывакан тӳлев виçин улшăнăвĕсен индексĕсем çинчен пĕлтернĕ.

2015 çулхи январĕн 1-мĕшĕнчен пуçласа июнĕн 30-мĕшĕччен пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх тарифĕсем 2014 çулхи декабрь шайĕнче юлаççĕ. Çулталăкăн II çурринче шывпа тивĕçтернĕшĕн тата шыв юхтарса кăларнăшăн тӳлев 12,2% таран ӳсме пултарать, ăшăпа тата электроэнергипе тивĕçтересси – 8,8%, газпа тивĕçтересси – 7,5%.

А.ЛЬВОВА

ХАК

Кĕркунне сутлăх сĕт пĕлтĕрхинчен мĕншĕн йӳнелчĕ?

Хресчене çак ыйту канăç памасть

Геннадий ВЕРБЛЮДОВ сăнӳкерчĕкĕ

«Агро-Инновацисем» ХП пĕлтернĕ тăрăх – тирпейлекен предприятисем кашни килограмм сĕте /1-мĕш сорт/ кăçалхи ноябрĕн 6-мĕшĕ тĕлне 19,1 тенкĕлле /пĕлтĕрхи ноябрĕн 7-мĕшĕнче – 19,68/ йышăннă. Продукци паракансене кашни литр сĕтшĕн июльте – 1,73, августра 0,69 тенкĕ нумайрах, сентябрьте – 28, октябрьте 82 пус сахалрах тӳленĕ. Сентябрьтен пуçласа килти хуçалăхсен продукцине пĕлтĕрхинчен йӳнĕрех хаклама тытăннă. Сĕт завочĕсем те, коммерсантсем те сăлтавне ăнлантармаççĕ. Ял-йыш тарăхать, иртнĕ çулхи хакран чакас марччĕ тет.

Октябрĕн 31-мĕшĕнче сутлăх сĕтĕн /1-мĕш сорт/ вăтам хакĕ Ульяновск облаçĕнче – 19,75, Самар облаçĕнче – 18,3, Чăваш Енре – 18,24, Тутарстанра – 18,01, Чулхула облаçĕнче – 18, Мари Элре – 17,25, Киров облаçĕнче 16,15 тенкĕ пулнă. Танлаштаруран ЧР виççĕмĕш вырăнта пулнине пĕлетпĕр. Вăл сентябрьте те çав пусма çинчех тăнă. Ку аван кăтарту.

Район администрацийĕсенчен пĕлтернĕ тăрăх – октябрĕн 31-мĕшĕ тĕлне килти хуçалăхран пухнă сĕтĕн сутлăх хакĕ районсенче çапла йĕркеленнĕ: Улатăр – 13-15, Элĕк – 17, Патăрьел – 14,5-16, Вăрнар – 16-16,5, Йĕпреç – 16-17, Канаш, Хĕрлĕ Чутай, Красноармейски, Вăрмар, Етĕрне, Муркаш – 16, Куславкка – 15, Комсомольски – 14,5-15, Сĕнтĕрвăрри, Çĕмĕрле, Шупашкар районĕ – 15-16, Пăрачкав – 15-17, Çĕрпӳ – 14-17, Шăмăршă – 15-23, Елчĕк – 15-15,5.

Тирпейлекен предприятисем тата килти хуçалăхсенчен продукци пуçтаракан организацисем лартакан хак пĕрешкел маррине ял çыннисем лайăх пĕлеççĕ. Пурте тупăш илес тĕллевпе килти хуçалăхсене сахалрах тӳлесшĕн.

Ял çыннисем сутлăх сĕт хакне ӳстерес тĕлĕшпе республика Пуçлăхĕ М.Игнатьев кăçал ырă витĕм кӳнине çирĕплетеççĕ. «Чăн сăмахăн суйи çук», – теççĕ халăхра. Вăл çулталăк пуçламăшĕнче ирттернĕ кашни тĕлпулура, каярахпа уйăхсерен йĕркеленĕ пухуканашлура вырăнти хăй тытăмлăх органĕсенчен килти хуçалăхран пуçтаракан сутлăх сĕт хакне ӳстерессишĕн тăрăшма чĕнсе каларĕ. Унăн сăмахĕсем çилпе вĕçмерĕç. Тирпейлекен предприятисем 1-мĕш сортлă сĕте мартра пĕлтĕрхи çав уйăхринчен – 7,15, апрельте – 6,34, майра – 5,17, июньте 3,16 тенкĕ хаклăрах йышăннă. Çапах та продукци паракансем çĕклекен ыйтăва тепĕр хут лартас килет: сентябрьтен пуçласа килти хуçалăхран пухакан сутлăх сĕт хакĕ мĕншĕн йӳнелме пуçларĕ? Ыйту хуравне çитес номерсенче уçăмлатма тăрăшăпăр.

●➡ 2 стр.

Право пулăшăвĕн кунĕ

Ноябрĕн 20-мĕшĕнче Чăваш Енре Ачасене право пулăшăвĕ памалли кун пулать. Çак кун республикăри мĕн пур хулапа районта юстици тата шалти ĕçсен органĕсем, ЧР Ачасен прависемпе ĕçлекен уполномоченнăйĕ, патшалăх влаçĕн тата вырăнти хăй тытăмлăх органĕсем, нотариуссемпе адвокатсем, Раççей Юристсен ассоциацийĕн Чăваш регион уйрăмĕ, вĕренӳ организацийĕсем тата коммерципе çыхăнман ытти тытăм хутшăннипе анлă мероприятисем иртĕç.

РФ Президенчĕн йышăну пӳлĕмĕнче Раççей Юстминĕн Чăваш Енри управленийĕн пуçлăхĕ Д.М.Сержантов граждансене ачасен прависемпе интересĕсене хӳтĕлессипе çыхăннă ыйтусемпе йышăнĕ, тĕлпулусене адвокатсемпе нотариуссен пĕрлĕхĕн, социаллă хӳтлĕх, опека органĕсене явăçтараççĕ. Йышăну çак адреспа иртет: Шупашкар хули, Ленинград урамĕ, 36 çурт /Нумай функциллĕ центр/ – 13-рен пуçласа 15 сехетчен. /8352/ 62-22-33, 62-22-55 телефонсемпе шăнкăравласа малтанах çырăнма пулать.

Ачасен прависемпе, опекăпа, ачасемпе ашшĕ-амăшĕн хутшăнăвĕсемпе çыхăннă ыйтусемпе ĕçлекен тӳлевсĕр юридици консультацийĕн пункчĕсене çавăн пекех вĕренӳ учрежденийĕсенче, ача çурчĕсенче, çул çитменнисен социаллă реабилитаци центрĕсенче, çынсене йышăнмалли пӳлĕмсенче, МФЦра йĕркелеççĕ. Тӳлевсĕр юридици пулăшăвĕсĕр пуçне çак кун ачасемпе ашшĕ-амăшне право пĕлĕвĕ памалли семинарсем, лекцисем, «çавра сĕтелсем» пулаççĕ.

Кăмăл пуррисене пурне те çак мероприятисене хутшăнма чĕнеççĕ. Республикăра Право пулăшăвĕн кунне йĕркелемелли планпа Раççей Юстминĕн Чăваш Енри управленийĕн сайтĕнче /to21.minjust.ru/, Чăваш Республикин влаç органĕсен официаллă порталĕнче, çавăн пекех Право пулăшăвĕн кунне хутшăнакан мĕнпур органпа организаци сайтĕнче паллашма пулать.

Н.АНДРЕЕВ.

КУН хыççăн КУН
☎ 56-04-26, 28-82-91

Унпа мăнаçланаççĕ

Кӳкеçри «Бичурин тата хальхи пурнăç» музейра «Шупашкар районĕн спорт мăнаçĕ» курав уçăлнă. Куракансене кире пуканĕ йăтас енĕпе спорт мастерĕн Анатолий Павловăн нумай медальлĕ хĕрлĕ хăйăвĕ тыткăна илет.

Нумаях пулмасть Шупашкар районĕнчи Çĕньялта пурăнакан спорт ветеранĕ 75 çул тултарнă. Ĕç биографине вăл Кемĕр облаçĕнчи Прокопьевск хулинчи шахтăра пуçланă. Шăпах çавăн чухне Анатолий спортпа туслашнă. 1973 çулта вăл пăт пуканне çĕклеме пуçланă. Шахтерсен хушшинче ирттерекен кашни ăмăртăвах хутшăннă. Шахтăра 17 çул ĕçленĕ хыççăн тăван тăрăха таврăннă. Борис Глинкин тренер хавхалантарса пынипе вăл пĕрре кăна мар Чăваш Ен тата Раççей чемпионĕ пулнă. 1993 çулта 24 килограмлă кире пуканне сылтăм тата сулахай алăпа черетленсе йăтса (пĕр сехетре ăна вăл 857 хут çĕкленĕ) тĕнче рекордсменĕ пулнă. Ветеранăн ывăлĕсем те спортпа туслă. Максим – тухăç кĕрешĕвĕсем енĕпе спорт мастерĕн кандидачĕ, Александр çăмăл атлетикăпа кăсăкланать. Паян Анатолий Павловăн пухмачĕнче 40 ытла медаль, çавăн чухлех – кубок, 130 ытла Хисеп хучĕ, дипломсем.

А.ГРОМОВА.

Куравпа пин ытла çын паллашнă

Красноармейски салинчи тавра пĕлӳ музейĕнче «Асамлă тĕрĕ-çĕвĕ тĕнчинче ăсталанă Трак ен çи-пуçĕ» алăстисен куравĕ уçăлнă. Ăна Культура çулталăкне халалланă. Кунта асатте-асаннесен, кукаçи-кукамисен авалхи çи-пуçĕнчен пуçласа паянхи илемлĕ туммир таранах паллашма пулать.

Кашни япали – пысăк пуянлăх. Экспозицире – хĕрарăм тата арçын кĕписем, сурпан-масмак, чĕнтĕрлесе капăрлатнă вырăн хатĕрĕсем, хура халат, шурă шупăр, кĕрӳ минтерĕ, минтер пичĕ, çыхнă тутăрсемпе кофтăсем, пит тата алă шăллисемпе алă тутрисем... Çавăн пекех выставкăра вĕтĕ шăрçапа тĕрленĕ ĕçсем те вырăн тупнă.

«Заволжски» клубĕ çумĕнчи «Алăсти» кружока çӳрекенсем курава пурĕ 116 ĕç тăратнă. Кунта Наталья Ефимова, Лариса Артемьева, Светлана Суховетрюк, Елена Тюмерова, Наталья Ильина, Антонина Леонтьева тата ыттисен тĕррисемпе киленме пулать. Вĕсене хавхалантарса пыраканĕ, асăннă кружок ертӳçи – ЧР культурăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ Жанна Михайлова. Аваллăх управçин ĕçченĕ Валентина Тихонова куракансене ăшшăн кĕтсе илет, экспонатсемпе тĕплĕн паллаштарать. Курав уçăлнăранпа музейра пин ытла çын пулса курнă ĕнтĕ.

С.ИВАНОВА.

Уява сумлăн ирттернĕ

Иртнĕ канмалли кунсенче Шупашкарта Самбо кунне паллă тунă. 76 çул каялла никĕсленнĕ спорт çак тĕсĕн кунне Раççейре 2008 çултанпа уявлаççĕ. Самбон çавра çулне кăçал Чăваш Енре те сумлăн ирттернĕ.

Самбо керменĕнче (Ухсай Яккăвĕ ячĕллĕ культура керменĕнче) йĕркеленĕ пысăк уявра ентешсене Пĕтĕм Раççейри тата Европăри федерацийĕн ертӳçи Сергей Елисеев, «Самбо-70» спортпа вĕренӳ центрĕн директорĕ Ренат Лайшев, ЧР самбо федерацийĕн президенчĕ Евгений Селиванов тата ыттисем саламланă, чи пултаруллисене парнесемпе чысланă. Уяв хыççăн хăнасем республикăри спорт шкулĕсен тата пĕлӳ çурчĕсен ертӳçисемпе вĕренӳ учрежденийĕсенче ятарлă секцисем уçасси çинчен калаçнă. Çав кунах çамрăк самбистсем ЧР Пуçлăхĕн Михаил Игнатьевăн кубокне çĕнсе илессишĕн Пĕтĕм Раççейри турнирта вăй виçнĕ. Ăмăртура Чăваш Ен спортсменĕсем пухмача 10 медальпе пуянлатса тĕп парнене тивĕçнĕ. Хăйсен виçисенче Олег Петров, Кирилл Маркин, Дмитрий Петров, Кирилл Михайлов тата ыттисем уйрăмах маттур пулнă.

А.МИХАЙЛОВ.

Фильм – террора хирĕç

Терроризм – этемлĕх умне тухса тăнă чи пысăк хăрушлăхсенчен пĕри. Террористсем – камсем вĕсем, тĕллевĕсем мĕнлерех? Пусмăр идеологийĕн тыткăнне камсем лекеççĕ – ислам мĕне вĕрентет? Террорăн хăрушă вăрçинчен пире кам хӳтĕлĕ?

Эксклюзивлă интервьюсем, политиксен, психологсен, экспертсен, террористсемпе кĕрешекенсен подразделенисен ветеранĕсен, тĕн çыннисен шухăшĕсем, ятарлă службăсен оперативлă ӳкерĕвĕсем – çаксене пĕтĕмпех Владимир Машков хутшăннипе ӳкернĕ документлă фильмсен 12 сериллĕ ярăмĕнче пăхăр. Вăл ноябрĕн 17-28-мĕшĕсенче куллен 23 сехет те 30 минутра «Раççей 24» телеканалпа экран çине тухĕ.

Д.ВОЛКОВ.

Çанталăк çинчен

Паян уяр çанталăк пулать. Çил анăçран 2 метр хăвăртлăхпа вĕрет. Сывлăш температури **кăнтăрла 5, çĕрле 8 градус сивĕ.** Атмосфера пусăмĕ 768 мм, сывлăшри нӳрĕк 58 процент.

Кун тăршшĕ 8 сехет те 4 минут.

Ыран уяр çанталăк пулать. Çил анăçран 4 метр хăвăртлăхпа вĕрет. Сывлăш температури **кăнтăрла 4, çĕрле 4 градус сивĕ.** Атмосфера пусăмĕ 766 мм, сывлăшри нӳрĕк 62 процент.

Кун тăршшĕ 8 сехет те 1 минут.

ПУÇАРУ

Паттăр ентешсен ячĕпе – палăк

«Чăваш Ене, Крыма тата Севастополе пулăшакан коммерцисĕр ĕçтешлĕхпе» Чăваш Республикинчи çар комиссариачĕ республикăра пурăнакансене, организацисене, учреждениcемпе предприятисене чĕнсе калани

Совет çарĕсем 1944 çулта Крыма ирĕке кăларнă чухне Балаклава хулине те нимĕç тата румын захватчикĕсенчен тасатнă. Севастополе фашистсенчен пĕтĕмпех хăтариччен виçĕ эрне, Аслă Çĕнтерӳччен çулталăк ытларах юлнă.

Чăваш Республикин территорийĕ пысăках мар. Çĕршыв картти çинче ăна ытти регионсен хушшинче асăрхаймастăн та. Çапах та чăваш халăхĕн Тăван çĕршывăн никама пăхăнманлăхĕшĕн пынă вăрçăри тӳпи çав тери пысăк.

Балаклава тата Севастополь хулисене ирĕке кăларнă чухне пирĕн ентешсем те паттăрлăхпа палăрнă. Чăваш Енĕн 70 ытла çар çыннине – офицера, сержантпа салтака – Севастополь Герой-хулин «Астăвăм кĕнекине» кĕртнĕ. Вăл йышра – Элĕк районĕнче 1915 çулта çуралнă Мирон Ефимов та. Мирон Ефимович 1939 çулта Ельскри авиаци училищинчен вĕренсе тухнă. Севастополь хулине хӳтĕленĕ чухнехи паттăрлăхпа хăюлăхшăн 1942 çулхи июнĕн 14-мĕшĕнче ăна Совет Союзĕн Геройĕн ятне панă. Каярахпа – Тинĕс-çар флочĕн авиацийĕн аслă инспекторĕ, гварди полковник. Мускавра пурăннă.

Пăрачкав районĕнчи Сиява салинче çут тĕнчене килнĕ Михаил Павлович Бочкарев вице-адмирал кăçал 95 çул тултарчĕ. Севастопольте пурăнать. Раççей Федерацийĕн Правительствин Председателĕ Дмитрий Медведев шăпах ăна Раççей паспортне чи малтан пачĕ. Хальхи вăхăтра Крымра 4500 чăваш тĕпленнĕ.

2014 çулхи апрелĕн 18-мĕшĕнче, Балаклава тата Севастополь хулисене ирĕке кăларнăранпа 70 çул çитсен, «Чăваш Ене, Крыма тата Севастополе пулăшакан коммерцисĕр ĕçтешлĕх» Чăваш Республикинчи çар комиссариачĕпе пĕрле Чăваш Ен делегацине Балаклава хулине кайма çулçӳрев йĕркеленĕ. Делегаци Балаклава хулинче Тăван çĕршывăн Аслă вăрçинче çапăçса пуç хунă салтаксен палăкĕ умне чĕрĕ чечексем хунă, хулана ирĕке кăларнăранпа 70 çул çитнине халалланă парада хутшăннă. Балаклавăра 2015 çулхи май уйăхĕн 9-мĕшĕнче, Çĕнтерӳ кунĕнче, Чăваш Республикинче çуралса ӳснĕ, асăннă хулана нимĕç-румын фашисчĕсенчен ирĕке кăларнă чухне паттăрсен вилĕмĕпе пуç хунă 56 ентеш ячĕпе палăк уçма палăртнă. Çак тĕллеве пурнăçлама – палăка хатĕрлеме тата вырнаçтарма – укçа-тенкĕпе пулăшма ыйтатпăр. Ăна «Кузнецкий» банк» АУО реквизичĕпе куçармалла:

Номер лицензии: 609
Корреспондентский счет:
30101810200000000707 в ГРКЦ ГУ Банка России по Пензенской области
Расчетный счет
№ 40703810600160000004
БИК: 045655707 ОКПО: 09309839
ОКВЭД: 65.12 ОГРН: 1125800000094
ИНН: 5836900162 КПП: 583601001
Наименование платежа: Память

А.МОКРУШИН,
Чăваш Республикин çар комиссарĕ.
Ю.АЛЕКСЕЕВ,
«Чăваш Ене, Крыма тата Севастополе пулăшакан коммерцисĕр ĕçтешлĕх» ертӳçи.

ПĔТĔМ ТĔНЧЕ ТУРНИРĔ

Çитĕнӳ çулĕ такăр пултăр

Çĕнĕ Шупашкарта ЧР Пуçлăхĕн парнисемшĕн тупăшрĕç

Чăваш Ен çĕршыври ирĕклĕ мелпе кĕрешекен хĕрарăмсен тĕп центрĕ пулса тăчĕ. Пирĕн республика ытти регионсенчен чи малтан спортăн çак тĕсне аталантарма пуçланă. Чăваш çĕрĕ çинче çунат сарса çĕкленнĕ паллă спортсменсем Ольгăпа Наталья Смирновăсем, Наталья Гольц тĕнчере пысăк ят-сум çĕнсе илчĕç. Вĕсем никĕсленĕ çитĕнӳ çулĕпе паянхи кун Екатерина Краснова, Надежда Федорова, Вероника Чумикова тата ыттисем çирĕппĕн утаççĕ, тĕрлĕ шайри ăмăртусенче çĕнтерӳсемпе савăнтараççĕ.

Пирĕн республикăра кĕрешӳ центрĕ уçăлчĕ

Хĕрарăмсен кĕрешĕвне аталантаракан центр сентябрь уйăхĕнчех ĕçлеме тытăннă, вăл Çĕнĕ Шупашкарти Олимп резервĕсен ятарлă 3-мĕш спорт шкулĕнче вырнаçнă. Хальхи вăхăтра унта виçĕ ушкăн пухнă. Вĕсене РФ спортăн тава тивĕçлĕ мастерĕ, Олимп вăййисен призерĕ Ольга Смирнова, спортăн тĕнче класлă мастерĕ, Европа чемпионачĕн призерĕ Наталья Смирнова тата çамрăк тренер Николай Кириллов хăйсен хӳттине илнĕ. Центрта хĕрсене ăсталăха туптамашкăн кĕрешӳ залĕ пур, тренировка ирттермешкĕн виçĕ кавир сарнă. Çавăн пекех кунта хăна çурчĕ, бассейн, тренажер залĕ, çăмăл атлетика манежĕ пур. Центрта 150 спортсмен хатĕрлеме пултарĕ. Унтах Чăваш Енĕн пĕрлештернĕ команди сборсем ирттерет, малашне федерацин Атăлçи округĕн спортсменĕсем те тренировкăсене килĕç. "Пирĕн хĕрсен спортра малашлăх пысăк. Мĕншĕн тесен вĕсем ĕçчен те пултаруллă, хастар та тăрăшуллă. Тренерĕсем çамрăк пулин те шанчăклă. Ирĕклĕ мелпе кĕрешекен спортсменсене Чăваш Ен Правительстви те, федераци те, РФ спорт министерстви те пулăшать", – тенĕччĕ ЧР физкультурăпа спорт министрĕ Сергей Мельников.

Çĕнĕ Шупашкарта ирĕклĕ мелпе кĕрешекен хĕрарăмсен хушшинче çĕршыв турнирĕсем ирттересси йăлана кĕчĕ. Кăçалхи çуркунне Раççей чемпионачĕ иртрĕ, 2013 çулта çĕршыв кубокне çĕнсе илессишĕн тупăшнăччĕ. Нумаях пулмасть 39 регионти çамрăк хĕрсем /пурĕ 260 çын/ Раççейре мала тухассишĕн иртнĕ ăмăртура вăй виçрĕç. Пирĕн пикесем пухмача 5 "ылтăнпа", 1 "кĕмĕлпе" тата 5 "бронзăпа" пуянлатрĕç. Чи сумлă наградăсене Надежда Матвеева, Екатерина Михайлова, Ирина Алексеева, Евгения Захарченко, Ирина Николаева çĕнсе илчĕç. Йĕркелӳçĕсем Екатерина Михайловăна "Техника енĕпе чи лайăххи" номинацире кубокпа чысларĕç, ăмăртăвăн пилĕк çĕнтерӳçине хатĕрленĕшĕн Ольга Смирнова "Чи лайăх тренер" ята тивĕçрĕ.

Сăмах май, ноябрь уйăхĕн пуçламăшĕнче пирĕн хĕрсем Надежда Федоровăпа Екатерина Краснова тăван ене Мускавра иртнĕ Европа нацийĕсен кубокĕнчен пысăк парнепе таврăнчĕç. Командăсен хушшинче йĕркеленĕ турнирăн финалĕнче Раççей хĕрĕсем Азербайджан спортсменкисене 8:0 шутпа парăнтарса тĕп наградăна çĕнсе илнĕ.

Пьедестал çинче – чи вăйлисем

Çак кунсенчех ирĕклĕ мелпе кĕрешекен хĕрарăмсем Олимп резервĕсен ятарлă 3-мĕш спорт шкулне Чăваш Республикин Пуçлăхĕн Михаил Игнатьевăн парнисене çĕнсе илессишĕн Пĕтĕм тĕнчери "Раççей кубокĕ" турнира пухăнчĕç. Пĕр кун маларах иртнĕ пресс-конференцире Раççейĕн пĕрлештернĕ командин тĕп тренерĕ Юрий Шахмурадов каланă тăрăх – ку ăмăртăва малашне уйрăммăн йĕркелеме палăртаççĕ. Вăл Красноярск крайĕнче иртекен Иван Ярыгин гран-прийĕ евĕр тĕнче турнирĕн статусне илĕ. Раççейри чи пысăк ăмăртусенчен пĕри пулмаллине те пĕлтернĕ хăна. Йăлана кĕнĕ тăрăх унта чи вăйлă спортсменсем хутшăнĕç.

"Раççей кубокĕ" турнира килнисене ЧР Министрсен Кабинечĕн Председателĕ Иван Моторин, РФ кĕрешӳ федерацийĕн вице-президенчĕ Омар Муртузалиев, РФ спортăн тава тивĕçлĕ мастерĕ, Олимп вăййисен призерĕ Алена Карташова, Çĕнĕ Шупашкар хула администрацийĕн пуçлăхĕ Олег Бирюков тата ыттисем саламларĕç. "Паянхи уяв çĕршыв спорчĕн кун-çулне çырăнса юлать, мĕншĕн тесен хĕрарăмсен кĕрешĕвне аталантармашкăн Раççейри пĕрремĕш центр уçăлчĕ. Ку пирĕншĕн питĕ пĕлтерĕшлĕ пулăм. Спорта аталантарас тĕлĕшпе чылай ĕç тунăшăн ЧР Пуçлăхне чунтан тав тăватăп. Малашне те пĕр-пĕринпе килĕштерсе ĕçлесчĕ. Чăваш Ен – тĕнчипе паллă спортсменсен тăрăхĕ. Ирĕклĕ мелпе кĕрешекен хĕрсен йышĕнче те Олимп пьедесталĕ çине хăпаракан çитĕнтерессе шанатăп. Кунта çыннисем те ăшă кăмăллă та пултаруллă, кашнине тараватă кĕтсе илеççĕ. Çавăнпа килмессерен ырă ĕмĕт-шухăшпа çунатланса каятăп", – терĕ Омар Муртузалиев.

Ку хутĕнче вара çĕнĕ стартра çĕршывăн тĕрлĕ кĕтесĕнчен килсе çитнĕ 22 команда вăй виçрĕ. Раççей кубокĕнче Крым Республикин спортсменĕсем те пĕрремĕш утăмĕсене турĕç. АПШ, Австри, Молдова, Казахстан, Монголи кĕрешӳçисем те Чăваш Енре иртекен ăмăртуран юлман. АПШ команди уйрăмах йышлă пулнине палăртмалла: пурĕ 15 çын. Чи сумлисем – Олимп вăййисен призерĕсем Кларисса Чунпа Ренди Миллер. Кубокра вĕсем пилĕк награда çĕнсе илчĕç.

Пирĕн республика чысне унта 10 спортсмен хӳтĕлерĕ. Пуринчен ытларах Европа тата тĕнче чемпионачĕсен чи вăйлă кĕрешӳçи Наталья Гольц /тренерĕ – Наталья Смирнова/ палăрчĕ: 60 килограмлă хĕрарăмсен ушкăнĕнче тĕп парнене тивĕçрĕ. "Тăван енре çĕнсе илнĕ пĕрремĕш награда ку маншăн. Çапах та килте иртекен ăмăртусенче тупăшма йывăртарах. Кунта питĕ пысăк яваплăх: медальсĕр юлсан пит хĕрелет. Тăван стенасем пулăшаççĕ тени тĕрĕсех иккен. Паян мана ăнчĕ, пĕрремĕш утăмсем тăвакан ача пекех савăнатăп", – пĕлтерчĕ çĕнтерӳçĕ. 55 килограмлă виçере те пирĕн хĕрсем медальсĕр юлмарĕç. Канаш районĕнчи Шăхасан пики Вероника Чумикова виççĕмĕш вырăн йышăнчĕ. Олимп резервĕсен училищинче вĕренекен 20-ри студентка Ольга Смирнова патĕнче ăсталăха туптать. Кăçал вăл тепĕр икĕ ăмăртуран – Раççей юниорĕсен чемпионатĕнчен тата "Иван Ярыгин гран-прийĕ" турниртан – медальсемпе таврăннă. Ăмăртăвăн иккĕмĕш кунĕнче Хусанти Универсида призерĕ, Европа чемпионки Екатерина Краснова савăнтарчĕ. 53 килограмлисен ушкăнĕнче пьедесталăн пĕрремĕш картлашки çине хăпарчĕ.

■ **Андрей МИХАЙЛОВ**

Музыка инструменчĕсем панă

Республикăра «Чăваш Енри пултаруллă ачасем» фестиваль иртнĕ май ноябрĕн 14-мĕшĕнче ЧР Министрсен Кабинечĕн Председателĕ Иван Моторин Чăваш патшалăх культурăпа искусство институтĕнче ачасен искусство тата музыка шкулĕсене музыка инструменчĕсем илмелли сертификатсем панă.

ЧР Пуçлăхĕн Михаил Игнатьевăн пуçарăвĕпе Культура çулталăкĕнче республика бюджетĕнчен шкулсем валли музыка инструменчĕсем туянма 2 млн та 481 пин тенкĕ уйăрнă. Раççей Культура министерствинчен те çавăн чухлех параççĕ.

Çапла вара юлашки 20 çулта пуçласа Чăваш Енри ачасен музыка, искусство шкулĕсем паха тата хаклă йышши çĕнĕ 100 инструмент илнĕ. Шкулсем фортепьянăпа, балалайкăпа, тăмрапа, сĕрме купăспа, аккордеонпа, баянпа пуянланнă.

Иван Моторин премьер форума хутшăннисене республика Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев ячĕпе ăнăçлă ĕçлеме, пултарулăхра ăнăçусем суннă. Вăл палăртнă тăрăх – ку пĕр хут ирттерекен акци мар, республика Правительстви хушма пĕлӳ паракан шкулсен пурлăхпа техника никĕсне çĕнетме малашне те пулăшĕ.

Каласа хăвармалла: республикăри пултаруллă ачасене пулăшма, професси, пултарулăх тĕлĕшĕнчен малалла ӳсме хушма условисем йĕркелес тĕлĕшпе Чăваш Ен Пуçлăхĕ çамрăксене /ача-пăча искусство шкулĕсен вĕренекенĕсене, студентсене тата специалистсене/ кашни çулах стипенди парса тăрать. Хăш-пĕр хулапа район администрацийĕ те талантлă ачасене пурлăх енĕпе пулăшать.

Чăваш Енре культурăпа искусство сферинче муниципалитетсен ачасен хушма пĕлӳ паракан 46 шкулĕ ĕçлет. Чăваш Енри çамрăк талантсем Раççей тата тĕнче шайĕнчи конкурссемпе фестивальсенче кашни çулах пысăк çитĕнӳсем тăваççĕ.

■ **А.ВАСИЛЬЕВА**

Кĕркунне сутлăх сĕт пĕлтĕрхинчен мĕншĕн йӳнелчĕ?

/Вĕçĕ. Пуçламăшĕ 1-мĕш стр./.

Евстолия АРТЕМЬЕВА, Етĕрне районĕ, Пушкăрт ялĕ:

– Манăн çемье /упăшка, ывăл, кин, мăнуксем/ 4 ĕне усрать, сĕт сутса тупăш тăвать. Услам нумай мар. Фельдшер-акушер пунктĕнче ĕçлесе пĕчĕк шалу илекен кин, штата пĕчĕклетнĕрен ветеринари врачĕнчен кайма тивнĕ ывăл ĕнесенчен усă ытларах курасшăн. Вĕсене старикпе иксĕмĕр пулăшатпăр. Пирĕн яла Ирçерен килекен коммерсант кашни литр сĕте 16 тенкĕлле, çулталăк каяллахинчен пĕр тенкĕ йӳнĕрех, йышăнать. Çулла темиçе тенкĕ сахалрах тӳлерĕ. "Сăлтавĕ манра мар, Етĕрнери сĕт заводĕнче. Вăл продукцие йӳнĕрех йышăнать", – терĕ. Те тĕрĕс калать, те суять – пĕлместпĕр. Май-июль уйăхĕсенче сĕте йӳнетсе çынсен кăмăлне хуçаççĕ. Çулталăкри вăтам хака çулла та тытса тăма ыйтатăп. Сĕт нумай чух ăна йӳнетменнине курса ĕне шутне ӳстерĕç, тен, Пушкăртри Ирина Сандровăпа Римма Ягодкина пек 3-шер ĕне усрĕç. Кăçал Чăваш Ен Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев килти хуçалăхран сĕт паракансен хӳттине кĕрсе темиçе те сăмах каларĕ. Пĕр вăхăтра хак хăварт ӳсрĕ.

Геннадий ВЕРБЛЮДОВ сăнӳкерчĕкĕ

Галина ВАСТРЮКОВА, Муркаш районĕ, Ивановка ялĕ:

– Пĕр ĕне усратăп. Ытлашши сĕте коммерсанта ирхи 5 сехет иртсен хапха умĕнчен парса яратăп. Ăна халĕ иртнĕ çулхинчен йӳнĕрех йышăнать. Çавăнпа продукци туса илекенсем чăркăшаççĕ. Хĕрĕме пулăшмалла пулин те М-7 автоçул хĕрринчи "Автосамант" кафере ĕçленĕ пирки иккĕмĕш ĕне туянма шухăшламастăп. Килти хуçалăхран тупăш нумайрах илекен Пушкинсен, Вастрюковсен – 3-шер, Романовсемпе Ванюшкинсен 2-шер ĕне. Ку уйăхра кашни килограмм сĕте 16 тенкĕлле сутатпăр. Пирĕн ялсенчен чылайăшĕ Мускава, ытти çĕре укçа тума çӳрет. Сĕт е аш килти хуçалăхра вăй хуракан кашни çынна республикăри агропромышленноçра тăрăшакансен уйăхри ĕç укçи /9 уйăхра вăл 12547 тенкĕ терĕç/ чухлĕ шалу илме май парсан инçете шапаша каймĕччĕç, темиçе ĕне тытăччĕç. Республика Пуçлăхĕ çулла сĕт 13 тенкĕрен йӳнĕрех пулмалла мар тени те усса кайрĕ.

Ольга ВАСИЛЬЕВА, Канаш районĕнчи Янкăлч ял тăрăхĕн пуçлăхĕн çумĕ:

– Михаил Игнатьев ыйтнине пурнăçласа район администрацийĕнче сĕт пуçтаракансене пухса канашлу ирттернĕ. Çакăн хыççăн хака ӳстерме май килчĕ.

Пĕр ĕне тытатăп. Вăкăра çу каçартăмăр. Коммерсант кашни килограмм сĕте 16 тенкĕлле, иртнĕ çулхи çак тапхăртинчен йӳнĕрех хакпа, пухать. Çуллахипе танлаштарсан вăл хакланчĕ. Ял тăрăхĕнче майракаллă шултра выльăх – 405, вăл шутра ĕне – 270, сысна – 87, сурăхпа качака 390 /путексемсĕр/ пуç. Коммерсантран сĕтĕн çулталăкри вăтам хакне пĕр шайра тытса тăма ыйтатпăр. Анчах продукци сутакансене итлемест, çулла чылай сахалрах тӳлет. Ял тăрăхĕнче пĕр çын çеç пуçтарать. Ку ĕçе тепĕр организацие явăçтарса сутлăх хака ӳстерме палăртатпăр.

Эльвира РУССКОВА, Янкăлч ял администрацийĕн специалист-эксперчĕ:

– Ку сĕнĕве ялта пурте ырлаççĕ. Çулла йӳнĕрех, кĕркунне-хĕлле сĕт сахал чух хаклăрах хакпа йышăннине ăнланмастăп. Ĕнене çулталăк тăршшĕпех пĕрешкел пăхатпăр, çитеретпĕр. Хресчене кашни уйăхра пĕр пек услам илме май тăвасчĕ. Вăл хальхинчен тулăхрах пурăнтăр. Манăн килти хуçалăхра – 3 ĕне. Сĕт сутса тăвакан укçа хальлĕхе çемье бюджетне пурпĕр пуянлатаймасть.

Александр ПЕТРОВ, Канаш районĕнчи Ухман ял тăрăхĕн пуçлăхĕ:

– Иртнĕ уйăх вĕçĕнче кашни литр сĕт 14 тенкĕччĕ, унтанпа кăштах хакланчĕ. Çулла 11 тенкĕ çеç юлчĕ. Вăл çынсене тивĕçтермерĕ. Сутлăх хака ӳстерес ыйтăва çĕклерĕç. Республика Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев муниципалитетсенчен килти хуçалăхран йышăнакан сĕте хаклатас тĕлĕшпе витĕм кӳме ыйтнине пурнăçласа район администрацийĕнче чăрмава тишкерни нумай пулăшрĕ. Эпĕ продукци пуçтаракан коммерсантпа тĕл пултăм. Вăл сĕте 11 тенкĕлле çеç йышăннине унăн пахалăхĕ начаррипе ăнлантарчĕ. Ыйтăва ĕне усракансемпе сӳтсе яврăмăр. Пахалăха лайăхлатма чĕнсе каларăм. Сĕте 3 хутчен тĕрĕслерĕç. Халĕ килти хуçалăхсем пахарах продукци сутма тăрăшаççĕ.

■ **Юрий МИХАЙЛОВ**

ПУБЛИЦИСТ ШУХĂШĔ

Ку – пирĕн тивĕç. Эпир пултармаллах

Раççей Федерацийĕн уявĕсен кăçалхи календарьне хальхинче нихçанхинчен те ытларах кăсăкланса тишкерсе тухрăм. Сăлтавĕ те тупăнчĕ. Чăннипех, мĕнле кăна уяв çук иккен пирĕн? Сăмахран, акă, январь уйăхĕнче кăна тĕрлĕ пулăмпа çыхăннă 30 куна /ятарласа шутларăм!/ паллă тăватпăр: Çĕнĕ тата Кивĕ çул, РФ прокуратура ĕçченĕсен кунĕ, Раççей тата Чăваш пичечĕн кунĕсем, Студентсен кунĕ тата ытти те. Эпир пĕлменни те сахал мар иккен: çак уйăхрах – ытама илме юратакансен кунĕ, шурă эрех «çуралнă» кун. Ытти уйăхсенче те тĕлĕнмеллисем тупăнчĕç. Май /çу/ уйăхĕнче халăх пĕлекен уявсемпе пĕрлех шифровальщиксем, биографсем, кадровиксем, шурă çӳçлисем, фрилансерсем /кусем тата камсем-ши?/ хăйсен кунĕсене палăртаççĕ. Каçарăр та, çав календарьтех туалет кунĕ пурри пирки те пĕлтернĕ, «19 ноября – всемирный день туалета»...Кĕçех чĕркев /упаковка/ дизайнерĕсем те пĕрпĕрне хăйсен уявĕпе саламлĕç.

Сăмахăма ахальтен пуçламарăм эпĕ, «Хыпар» хаçата вулаканăм. Ыйту та пур: «Хисеплĕ çыннăм, эсĕ тăван халăхăмăрăн историйĕнчи паллă пĕр-пĕр пулăмпа е унăн сумлă çыннипе çыхăнтарнă чыслав кунĕ пирки мĕн те пулин пĕлетĕн-и?» Ансатрах каласан – авалтан пыракан тĕн, хамăр йăла-йĕркепе çыхăннă уявĕсемсĕр пуçне тата Республика кунĕсĕр пуçне чăваш халăхĕн пĕрле мăнаçланса палăртма йышăннă уявĕ пур-и? Хуравĕ мĕнле пуласси иккĕленмесĕрех уçăмлă, çавăнпа хистесе ыйтмастăп. Шухăшăмпа халăх çине тухиччен хăйне евĕр пĕчĕк ыйтăм ирттертĕм: «Кирлĕ-и пире ун пек уяв тата ăна кампа, мĕнле пулăмпа çыхăнтармалла?» Тĕрлĕ ӳсĕмри çынсен шухăшĕ пурин те пĕр евĕрлĕ: «Паллах, кирлĕ. Чăвашлăхран тухса тĕнчипех палăрнă йăхташ сахал мар пирĕн, анчах вĕсенчен чи малта тăраканни – кăна никам та хирĕçлеме хăяймĕ – нихăçан та манăçми Андриянăмăр!..»

Республикăри космонавтика ветеранĕсен канашĕ икĕ çул каялла Чăваш Кăйкăрĕ пĕрремĕш хут тĕнче уçлăхне çĕкленнĕ куна «Чăваш Республикин космос мухтавĕн кунĕ» евĕр чыслама йышăнса пуçару турĕ. Уява официаллă çирĕплетес тĕллевпе Канаш ятарлă хутсемпе документсене Чăваш Ен Пуçлăхĕн Администрацине, Патшалăх Канашне, министерствăсемпе ведомствăсене çитерчĕ. Влаç тытăмĕнчисем халăх сĕнĕвне шута илес шанăç пурччĕ. Ара, асăннă уяв пирĕн мăнаçлăхпа çыхăннă-çке.

Тĕрлĕ комитет, эксперт канашĕнче ун пек те, кун пек те тишкерчĕç республикăри космонавтика ветеранĕсен канашĕ сĕннĕ проекта. Хирĕçлекен, килĕшмесĕр тăракан пулмарĕ. Чăваш Республикин Патшалăх Канашĕн çирĕм тăваттăмĕш сессийĕн кун йĕркине кĕртсе çирĕплетсен канаш членĕсем «тинех!» тенĕччĕ. Шел, шаннă кайăк йăвара пулман евĕр килсе тухрĕ. Çав кун таталмарĕ ыйту. Шанатпăр: шăпи телейлĕ пулатех! Мĕншĕн тесен санпа маншăн мар вăл уяв. Тăван халăхăмăрăн наци уявĕн календарĕнче пулма тивĕç вăл. Раççейри уявсен календарĕнче мĕнли кăна çук та. Сумлисемпе юнашарах – тĕлĕнмеллисем те, тĕлĕнтерекеннисем те. Хамăр республикăра вара мăнаç уявне те йĕркеллĕ йышăнса çирĕплетейместпĕр.

Андриян Николаев космонавтпа пĕр хут çеç мар тĕл пулса /Байконурта хĕсметре тăнă чухне те, каярахпа та – çуралнă кĕтесе таврăнсан та/ калаçма тӳр килнишĕн шăпана яланах тав тăватăп. Журналист пулнă май космос теми маншăн çав тери çывăх. Тĕнче уçлăхне икĕ хут тухса çăлтăрсемпе чăвашла пупленĕ Андриян Григорьевич ансат та çывăх, уçă çынччĕ. Хăйĕн чун ăшшине пурне те парнелеме, йывăр самантра пулăшма тăрăшнине кашни çын туйса тăратчĕ. Андриянăмăрăн çăлтăрĕ чăннипех ан сӳнтĕр, вăл килес ăрусен чĕринче те мăнаçлăх туйăмĕ вăраттăр, Чăваш Кăйкăрĕн паттăрлăхĕ ан манăçтăр, тăван халăхĕ сывă чухне вăл ялан асра пултăр – çакă, хисеплĕ вулаканăм, пĕтĕмпех пирĕнтен килет. Çав шутра – эпир сĕнекен уяв шăпи те. Ку – пирĕн тивĕç. Эпир пултармаллах!

■ **Юрий СТЕПАНОВ,**
республикăри космонавтика ветеранĕсен канашĕн членĕ

Василий ПРОКОПЬЕВ, отставкăри подполковник, «Байконур» космодром ветеранĕ /Патăрьел районĕ, Пăлапуç Нурăс ялĕ/:

– Хĕсмет вăхăтне кунта ирттерме тивнишĕн мăнаçланатăп та. Мĕншĕн тесен космодромра службăра тăма лайăххисенчен чи лайăххисене суйласа илни никамшăн та вăрттăнлăх мар. 1967 çулхи апрель уйăхĕнче Казахстан пуш хирĕнчи полигона çитрĕм, сăнавçă пулнă май Н-1 ракетăсене тĕнче уçлăхне кăларма хатĕрленĕ çĕре, каярахпа вĕсене вĕçтерме хутшăнтăм. Асăннă программа космонавта Уйăх çине вĕçтерессипе тата инçе çулран каялла таврăссипе çыхăннăччĕ. Каярахпа «Экран», «Радуга», «Горизонт», «Гейзер», «Альтаир» космос аппарачĕсене сăнанă, планетăсен хушшинчи «Венера» автоматла 6 станцие вĕçеве хатĕрленĕ.

Манăн шухăшăмпа – республикăн, чăваш халăхĕн «Чăваш Енĕн космос мухтавĕн кунĕ» пулмаллах. Пирĕн республикăран виçĕ космонавт тухнă, «Байконур», «Плесецк» космодромсенче тĕнче уçлăхĕн карапĕсене вĕçеве хатĕрленĕ вун-вун ентеш хĕсметре тăнă, офицерпа прапорщик, салтакпа сержант космодромсенче çар тивĕçне пурнăçланă.

Валериан ПЕТРОВ, /Элĕк районĕ, Мăн Вылă ялĕ/:

– Эпир, хăй вăхăтĕнче çар тивĕçне «Байконур» космодромра пурнăçланисем, кашни çулах августăн 11-мĕшне, мухтавлă ентешĕмĕр Андриян Григорьевич пĕрремĕш хут тĕнче уçлăхне тухнă кун, «Чăваш Республикин космос мухтавĕн кунĕ» уяв евĕр ирттерме йышăннине ырлатпăр.

Космос карапне тĕнче уçлăхне вĕçтерме хатĕрленĕ тапхăрта старт площадкинче ыттисемпе пĕрлех чăваш çĕрĕ çинче çуралса ӳснĕ офицерсемпе сержантсем, салтаксем тăрăшаççĕ. Пирĕн республикăран виçĕ космонавт тухнине шута илсен – асăннă уяв кирлех. Ăна официаллă йĕркепех йышăнмалла. Уява ирттерме-палăртма республика бюджетĕнчен пĕр пус та тăкакланмасть. Ӳсекен ăрăва патриот воспитанийĕ панă чухне вара питĕ пĕлтерĕшлĕ.

Алексей АЛБУТОВ, Космонавтика ветеранĕсен республикăри пĕрлĕхĕн канашĕн ертӳçин çумĕ, рядовой /Елчĕк районĕ, Чăваш Тăрăм ялĕ/:

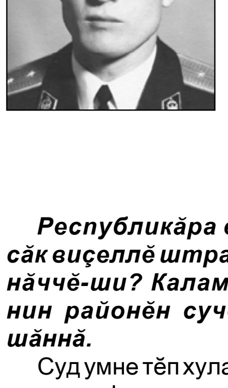

– Енчен те çак уява çирĕплетсен /çапла пуласса эпĕ нимĕн чухлĕ те иккĕленместĕп/ чăваш ятне çăлтăрсем таран çĕкленĕ сумлă тата вилĕмсĕр Андриянăмăрăн паттăрлăхне тивĕçлипех хаклани пулĕччĕ. Вăл та кăна мар: хамăрăн Николай Бударинпа Муса Манаров космонавтсене, космодромсенче çар тивĕçне чыслăн пурнăçланă ентешсене хисеплени те. Пирĕнтен хăшĕ-пĕри, çав шутра – пысăк вырăн йышăнакан тӳрешара та, «Раççейре ахаль те космонавтикăпа авиаци кунĕ» пур вĕт-ха, пире пĕр евĕрлĕ икĕ уяв кирлĕ-и?» теме пăхаççĕ. Икĕ уяв хушшинче нимĕнле пĕрпеклĕх те çук. «Чăваш Республикин космос мухтавĕн кунĕ» – пирĕн кăна, чăваш халăхĕн наци уявĕ.

Космонавтика ветеранĕсен республикăри канашĕ сĕннипе уява çирĕплетессин, ăна малашне йĕркелесе ирттерессин пĕтĕм йывăрлăхне хам çине илтĕм. Юлташсем пулăшса пынипе ăна вĕçне çитеретпĕрех. Ку пирĕн – çирĕп тĕллев.

Юрий МОСОЛОВ, отставкăри подполковник, «Байконур» космодром ветеранĕ /Сĕнтĕрвăрри районĕ, Малти Пукаш ялĕ/:

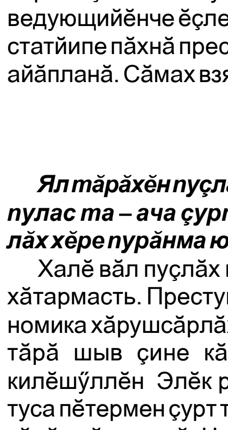

– 1979-1992 çулсенче кунта хĕсметре тăтăм. Асра юлни – «Буран-Энергия» старт комплексне туни тата пĕрремĕш космонавтсем тĕнче уçлăхне ăсаннă старт площадкине тĕпрен çĕнетсе юсани. Ытти халăх çыннисемпе пĕрлех ентешсем те йышлăччĕ. Кашнинех хăйĕн тивĕçне чыслăн пурнăçланă. Чăвашсем пирки уйрăмах ырăпа калаçатчĕç. Апла тăк космоса вĕçессипе те, унта вĕçме хатĕрлессипе те эпир маттур пулнă. Августăн 11-мĕшĕнче «Чăваш Республикин космос мухтавĕн кунне» палăртмалла тусан, манăн шухăшăмпа, ку – тĕрĕс тата вăхăтлă йышăну. Çамрăк ăрăва патриот воспитанийĕ парас ĕçре те питĕ пысăк пĕлтерĕшлĕ.

Штраф – 10 млн тенкĕ!

Республикăра взяткăшăн çакнашкал пысăк виçеллĕ штраф палăртни халĕччен пулнăччĕ-ши? Калама хĕн. Шупашкарти Калинин районĕн сучĕ çавăн пек вердикт йышăннă.

Суд умне тĕп хулари пĕрремĕш клиника больницин профпатологи центрĕн экс-заведующийĕ, пĕрлех çак сиплев учрежденийĕн поликлиникин заведующийĕнче ĕçленĕскер, тăнă. Хĕрарăма УК 290 статйипе пăхнă преступленисен тăхăр тĕслĕхĕшĕн айăпланă. Сăмах взятка пирки пырать. Ăна 8 çуллăха условнăй майпа ирĕклĕхсĕр хăварнă, 10 млн тенкĕлĕх штрафланă. Çийĕнчен унăн 3 çул сывлăх сыхлавĕн сферинче ертӳçĕсен должноçĕсенче ĕçлеме юрамасть.

Следстви комитечĕн Шупашкарти пайĕ тата суд çирĕплетнĕ тăрăх – заведующи хăйне пăхăнса тăракансенчен 630 пин тенкĕ ытла взятка ыйтнă. Медиксене хавхалантарса тӳлекен укçана куç хывнă. Памасан ĕçрен хăтарассипе сехĕрлентернĕ. Ĕçлес килет вĕт – тӳлеме тивнĕ.

К.НИКОЛАЕВ.

Тăлăха каять...

Ял тăрăхĕн пуçлăхĕ çапларах шухăшласа илнĕ пулас та – ача çуртĕнче çитĕннĕ 19 çулти тăлăх хĕре пурăнма юрăхсăр çуртпа тивĕçтернĕ.

Халĕ вăл пуçлăх мар ĕнтĕ, анчах ку яваплăхран хăтармасть. Преступление Етĕрне полицийĕн экономика хăрушсăрлăхĕн уйрăмĕн оперативникĕсем тăрă шыв çине кăларнă. Следстви версийĕпе килĕшӳллĕн Элĕк районĕнчи ял тăрăхĕн пуçлăхĕ туса пĕтермен çурт туянса 2010 çулхи çуркунне ăна тăлăх хĕре панă. Чиновник çак пӳрте пурăнмалли çурт-йĕр объекчĕсен шутне кĕртсе тивĕçлĕ документсене илме те пултарнă.

Пӳрт пурăнма юрăхсăр пулнă: чӳречесĕр, ăшă та, электричество та çук. Документсене ĕненес тĕк ял тăрăхĕн администрацийĕ çурта 280 пин тенке яхăн тӳлесе туяннă – çăмăллăхлă çынсене социаллă çурт-йĕрпе тивĕçтермешкĕн 2008 çулта шăпах çавăн чухлĕ уйăрнă. Чăннипе вара пӳрт 100 пин тенкĕрен ытла тăман.

Ял тăрăхĕн экс-пуçлăхĕ тĕлĕшпе должноç полномочийĕсемпе киревсĕр тĕллевпе усă курнăшăн тата службăри ултавшăн уголовлă ĕç пуçарнă. Следстви пырать.

К.АНТОНОВ.

ВĂРМАН

Парăма шыраттарса илетпĕр

ЧР Çутçанталăк тата экологи министерстви кăçалхи 9 уйăхра тĕрĕслев-надзор йĕркелесе вăрман саккунĕсене пăснă – 246, вăл шутра 210 кубла метр йывăç касние çирĕплетекен 29 тĕслĕх тупса палăртрĕ.

Айăплисем тĕлĕшпе административ право йĕркине пăсни çинчен калакан кодексра килĕшүллĕн 253 протокол çырнă. Йĕркене пăсса йывăç түнтернĕ 11 тĕслĕх пирки пусарнă ĕçсене право йĕркине сыхлакан органсене ярса патăмăр. 7-шĕне уголовлă ĕçсем пусарнă, ыттине тĕпчеççĕ. 18 тĕслĕхшĕн айăплисене административлă майпа явап тыттарнă. Саккуна вырăна хумасăр йывăç касса – 1,117 млн, чăтлăх-вĕтлĕхри çĕре пăсса РФ Вăрман фондне 59 пин тенкĕлĕх тăкак кӳнĕ. Пĕтĕм укçан 11,7% шыраттарса илтĕмĕр.

арендаторĕ тата вăрман лапкăшне тара илесси пирки çирĕплетнĕ килĕшĕве татнă çавăн чухлех çын федераци хысни умĕнче – 15,7 млн, ЧР бюджечĕ умĕнче 30,8 млн тенкĕлĕх парăмра пулнă. 12,3 млн тенкĕ шыраттарса илме пусарнă 28 ĕçе – чăваш приставĕсене, 17,3 млн тенкĕ тăпăлтарса илме 9-шне ытти регион приставĕсене ярса панă. Пирĕн суд приставĕсем хысна 1,5 млн тенкĕ куçарттарчĕç. Министерство пĕр пристав саккунпа килĕшсе тăман йышăну тунă тесе ăна хирĕç çăхав тăратрĕ те – тивĕçтерчĕç: 237,5 пин тенкĕлĕх парăма федераци

нăн федерацие республика бюджечĕ умĕнчи парăмĕ 10 млн тенкĕлĕх.

ЧР Арбитраж сучĕн 2012 çулхи декабрь уйăхĕн 12 тата майăн 28-мĕшĕсенчи йышăнăвĕсемпе килĕшӳллĕн министерство «Чăваш вăрман хуçалăхĕ» патшалăх унитари предприятийĕн /ПУП/ кредиторĕсен шыраттаракан парăмсен реестрĕнче черетре виççĕмĕш вырăнта. Предприяти парăмĕ 7,26 млн тенкĕлĕх. Халĕ вăл – конкурс производствинче.

Чăваш вăрман хуçалăхĕн парăмĕ 2010 çулченех, ЧР Çутçанталăк тата экологи министерствин хальхи штатне çирĕплетиччене пухăннă. Федерацие республика саккунĕсемпе килĕшӳллĕн ЧР хысние укçа маларах куçарсан çеç вăрманпа усă курма юрать. Анчах министр çумĕ А.Ермолаев тата унăн пулăшуçи Д.Николаев ПУП бюджета кĕмĕл хывасса кĕтмесĕрех йывăç касма ирĕк панă. Иккĕшĕ Чăваш вăрман хуçалăхне «ăшă çунат айне илнĕ». Вĕсене пĕр-пĕрипе мĕн çыхăнтарнă-ши?

Предприяти директорĕ Д.Дейнекин хăйĕн çумĕ Денис Николаев министр заместителĕн пулăшуçи Диомид Николаев ывăлĕ пулнине лайăх пĕлнĕ. ПУПăн тĕп бухгалтерĕнче Диомид Николаев арăмĕ Галина Николаева ĕçленине те манăçа кăларман.

Кĕскен, министерствăн ун чухнехи ертӳçисем «тилхепене пушатнăран» çак ушкăн преступлени çулĕ çине тăнă. Суд йышăнăвĕпе килĕшӳллĕн Д.Дейнекинпа Г.Николаева хальхи вăхăтра – тĕрмере. Преступлени тунăшăн вĕсен явап тытма тивет.

200 пин тенкĕлĕх парăмлă «Прогресс-21» общество тĕлĕшпе те ĕç пусарнă. Унăн ячĕпе транспорт хатĕрĕ, кусман пурлăх шута илтермен, укçа куçармалли счечĕнче пĕр пус та çук. Çавăнпа пристав обществе тĕлĕшпе кăларнă йышăнăва пурнăçа кĕртеймест. Йывăç касма 2008 çулта билет илнĕ К.Алякин тĕлĕшпе те ĕç пусарнă. Унăн парăмĕ 2,67 млн тенкĕлĕх. 2013-2014 çулсенче вăл 26 пин тенкĕ куçарчĕ. Министерство вăрмана сыхлас, хӳтĕлес, хунав лартса çитĕнтерес тĕлĕшпе патшалăх килĕшĕвĕнче палăртнă ĕçсене пурнăçламанăшăн кăçал «Авто» тата «Коралл» обществăсемпе çирĕплетнине татрĕ.

Федерацин «Сĕр айĕнчи чĕртавар» саккунĕн 20 тата 21-мĕш статйисемпе килĕшӳллĕн лицензире пăхнă ĕçсене пурнăçламан пирки 13 лицензие туртса илнĕ, пĕрин вăйне чарса лартнă. Лицензи илмесĕрех çĕр айĕнчи чĕртавара усă курнăшăн должноçри 2 çынна административлă майпа айăпласа 50-шар пин тенкĕлĕх штраф тӳлеттернĕ. Патшалăха 2,2 млн тенкĕлĕх тăкак кӳнĕшĕн С.Сироткин тĕлĕшпе уголовлă ĕç пусарнă. Унран çак укçана пĕтĕмпех шыраттарса илнĕ.

Министерство тата право йĕркине сыхлакан органсем пĕрле килĕштерсе ĕçлесен çутçанталăка хӳтĕлесси çинчен калакан саккунсене пăсакансене пурне те явап тыттарăпăр.

ВĂРМАН ЛАПТĂКНЕ ТУЯНМАЛЛИ-СУТМАЛЛИ КИЛĔШӲСЕН РЕЕСТРĔНЧЕ 3 ÇЫННĂН ФЕДЕРАЦИПЕ РЕСПУБЛИКА БЮДЖЕЧĔ УМĔНЧИ ПАРĂМĔ 10 МЛН ТЕНКĔЛĔХ

Административлă 266 ĕçе пăхса тухса 663 пин тенкĕлĕх штрафлама йышăннă. 428 пин тенкине /64,6%/ шыраттарса илнĕ. Отчетлă тапхăр вĕçне юлнă штрафла татăлмалли вăхăт пĕтменчĕ-ха.

Тара панă вăрман лаптăкĕсемшĕн пухăнса кайнă парăма шыраса илес тĕлĕшпе министерство РФ Суд приставĕсен службин республикăри управленийĕпе çыхăнса ĕçлет. Октябрĕн 1-мĕшĕ тĕлне вăрман лаптăкĕн 30

хысние туллин куçарттарма май килчĕ. Министерство ӳпкев-тавăç тăратнă пирки 50 арендатор хăйĕн ирĕкĕпе 1,4 млн тенкĕлĕх парăмпа татăлчĕ. Вăрман лаптăкне тара илекен аренда укçине вăхăтра тата туллин куçарман, унпа пĕр хутчен çеç татăлмасан 2013 çултанпа министерствăн арендаторпа çирĕплетнĕ килĕшĕве унпа калаçмасăрах татма ирĕк пур.

Вăрман лаптăкне туянмалли-сутмалли килĕшӳсен реестрĕнче 3 çын-

■ **Иван ИСАЕВ,**
ЧР çутçанталăк ресурсĕсен тата экологи министрĕ

ПОЛИГОН

Итлеве пăрахăçланă

«Хыпарăн» çуллахи номерĕнче Канаш районĕнчи хăйĕн залĕнче Канаш районĕпе хули валли йăлари хытă каяш полигонне тăвас ыйтупа общество итлеве иртни çинчен пĕлтертĕмĕр. Анчах Сиккасси ял тăрăхĕнче пурăнакансенчен хăшĕ-пĕри вăл саккунпа килĕшсе тăни пирки иккĕленнĕ, судран общество итлевĕ йĕркене тивĕçтерменнине çирĕплетме ыйтнă.

Тӳре полигон ыйтăвĕ район халăхĕшĕн, уйрăмах Сиккасси ял тăрăхĕнче пурăнакансемшĕн, пысăк пĕлтерĕшлине, ăна район халăхĕ сӳтсе явнине шута илсе ларва тĕллĕн хатĕрленсе иртернĕ. Вырăнти хăй тытăмлăх органĕ общество итлевне саккуна пăхăнса йĕркелемен тесе пĕтĕмлетнĕ.

ЧР çутçанталăк ресурсĕсен тата экологи министрĕн çумĕ Евгений Юшин пĕлтернĕ тăрăх – çывăх вăхăтра район пурăнакансен общество итлевне тепĕр хут йĕркелеме палăртĕç, Сиккасси ял тăрăхĕнчи люцерна уйĕнче полигон тăвас ыйтăва каллех сӳтсе хирĕç. Райадминистрацие ăна татса парассишĕн тăрăшать, анчах Сиккассисем проекта хирĕç.

Иртнĕ хĕлле вĕсемпе юнашар вырнаçнă Комсомольски районĕнчи Александровка, Дубовка ялĕсенче, Киров поселокĕнче пурăнакансем икĕ район тата Канаш хули валли тума палăртакан полигона хăйсен çĕрĕнче тăвассине хирĕç сасăларĕç. Федераци хыснинчен полигон тума 232 млн тенкĕ уйăрма, автотрассăран унта кĕмешкĕн çул тума шантарни те çынсене илĕртмерĕ.

■ **Николай ПЕТРОВ**

ШУХĂШ

Управлăхсене пысăклатасчĕ

Вĕсем биотĕрлĕлĕхе пуянлатма пулăшаççĕ

Кашни тăваткал çухрăмра çын йышлă пурăнакан Чăваш Ен талккăшĕ этем çутçанталăка курăмлă сиенленипе палăрса тăрать. Сăтăра пĕчĕклетес, вăрман, уй-хир, шыв-шур чĕрчунне, вĕçен кайăк-кĕшĕке, ӳсентăрана упраса хăварас тĕллевпе çутçанталăкăн уйрăмах сыхлакан лаптăкĕсене /ÇÇУСЛ/ уйăрса кăларнă. Сиен пысăк пулнăран вĕсем биотĕрлĕлĕхе упраймаççĕ. Вăл чухăнлансах пырать. Лаптăксем хăйсен умне лартнă тĕллеве пурнăçлаймаççĕ.

Чĕрлĕхе, ӳсен-тăрана хӳтĕлес тĕлĕшпе кашни районтах çутçанталăк кăшкарне çирĕплетмелле. Нумай тăкак тӳсмесĕр ламран лама куçнă экологтăксене республика е муниципалитет хӳттине ытларах илмелле. Вĕсенче ÇÇУСЛ тĕп вырăн йышăнĕ. Унта производство объекчĕ, çурт-йĕр пулмалла мар. Йывăçсене кастармаççĕ. Автотранспортпа кĕме, сунара çӳреме юрамасть.

Ăсчахсенчен ытларахăшĕ биотĕрлĕхе упраса хăварма патшалăх хӳттинчи ÇÇУСЛ район талккăшĕн 10-15 процентĕ чухлĕ кирлĕ тесе шухăшлать. Хальлĕхе çав хăтлăхсен лаптăкĕ Чăваш Ен талккăшĕн 4,7 процентĕ чухлĕ çеç тата ÇÇУСЛ кашни районта çук е талккăшĕ пĕчĕк. Сăмахран, вăл Шăмăршă районĕн 31 процентне йышăнать. Вăрмар тăрăхĕнче пĕрре те йĕркелемен. Пирвайхинче

биотĕрлĕх упранать, иккĕмĕшĕнче тамалать. ÇÇУСЛ туман районсенче – йĕркелемелле, вăл пĕчĕк тĕк – пысăклатмалла. Ку ыйтăва ЧР Министрсен Кабинечĕ муниципалитетсемпе пĕрле татса парать.

Вăл е ку районта ÇÇУСЛ миçе гектар йышăнмаллине этем çут çанталăка кӳрекен тăкака шута илсе, сăтăра балсемпе пахаласа палăртатпăр. Пысăкрах цифрăсем районсенче биотĕрлĕхĕн хăйне хăй лайăхрах хӳтĕленине, пĕчĕкрех цифрăсем вăл япăхрах упраннине пĕлтереççĕ: Улатăр – 0,92, Элĕк – 0,63, Патăрьел – 0,7, Вăрнар – 0,55, Йĕпреç – 0,9, Канаш – 0,44, Куславкка – 0,36, Комсомольски – 0,49, Красноармейски – 0,63, Хĕрлĕ Чутай – 0,88, Сĕнтĕрвăрри – 0,76, Муркаш – 0,41, Пăрачкав – 0,78, Вăрнарпа Çĕрпӳ – 0,4-шар, Шупашкар районĕ – 0,46,

Шăмăршă – 0,84, Çĕмĕрле – 0,89, Етĕрне – 0,44, Елчĕк – 0,37, Тăвай – 0,46.

Чи пĕчĕк кăтарту – 0,36 /Куславккасен/, чи пысăкки – 0,92 /Улатăрсен/. Вăрман пысăк вырăн йышăннă пирки вĕсен биотĕрлĕлĕх хӳтĕленеслĕхĕ çӳллĕ шайра. 0,5-рен пĕчĕкрех кăтартуллисен вăл начар. 0,88-0,92 – сыхлăх пысăккисен. Этем тавралăха тăкак мĕн чухлĕ кӳнине, биотĕрлĕлĕх хӳтĕленеслĕхĕ мĕнлине тĕпе хурса 10 районта ÇÇУСЛ пысăклатмашкăн е ăна çĕнĕрен йĕркелемешкĕн Канашсене – 5594, Куславккасене – 7824, Комсомольскисене – 363, Муркашсене – 7071, Вăрмарсене – 7643, Çĕрпӳсене – 9618, Шупашкар районне – 4477, Етĕрнесене – 4109, Елчĕксене – 6824, Тăвайсене 2465 гектар çĕр хушса пама сĕнетпĕр. Çакна та шута илмелле: утă туса илме улăх-çаран тата вăрман çитĕнтерме пăхса хăварсан асăннă лаптăксене – 1,2, нумай çул çитĕнекен курăк аксан 1,4 хут ӳстермелле.

■ **Владимир ИЛЬИН**

ТĂВАН ТАВРАЛĂХ

Пĕвене пăхса-тирпейлесех тăратпăр

Канаш районĕнчи «Искра» колхоз 1982 çулта Кивĕ Ахпӳрт ялĕн çывăхĕнче, Вăта юханшывĕн юппинче, пĕве тутарчĕ. Проектпа килĕшӳллĕн унта 1,1 млн кубла метр шыв пулмаллаччĕ.

Иртнĕ ĕмĕрте унтан хăмла шăварма шыв усланă. Колхоз панкрута тухсан вăл хуçасăр юлнă. Харпăрлăхçи халĕ те çук. Акт çырса ăна Шаккăл ял тăрăхне пăхса тăма пачĕç. Анчах ял администрацийĕ регистраци службинче пĕвене шута кĕрттерсе харпăрлăх правине илмен. Мĕншĕн тесен пире çак ыйтăва татса пама вырăнти хыснара укçа çителĕксĕрри чăрмантарать. Пĕвен хăрушсăрлăх декларацине ятарлă организацие тутарма – 500 пин, ăна экспертизăна витĕр кăларма 250 пин тенкĕ кирлĕ. Хуçасăрскере

администраци пăхса тăнине çирĕплетме регистраци палатине тивĕçлĕ документсем çитертĕмĕр.

Вăтăр икĕ çулта пĕве самаях ăшăхланчĕ. Унта проектра пăхнă чухлĕ шыв пухăнаймасть. Тен, уй-хирте юр хулăн ларнă çул çурхи шыв хăвăрт ирĕлсен 800 пин кубла метр таран пустарăнать. Апрельмай уйăхĕсенче вăл пĕвене татса ан кайтăр тесе пăхсах тăратпăр. Гидросооруженийĕ юсавлă. Пĕверен шыв пăрахта чăрмавсăр юхать. Çуркунне унăн çулне усатпăр. Пăрахă пăртан вăхăтра тата кирлĕ пек

тасатмасан шыв пĕве пусĕ урлă кайма, Кивĕ тата Çĕнĕ Ахпӳрт ялĕсенчи пурăнмалли çуртсене çĕмĕрме пултарать.

Ял-йыш шывпа ирĕккĕн усă курать. Унăн çумĕнче – ял кĕтĕвĕн тапăрĕ. Пĕвере хуркăвакал çу касать. Пулă тытаççĕ. Пушă вăхăтра çыран хĕррине вăлта тытса ларма никама та чарман.

Шаккăл тавралăхĕ ешĕллĕхпе пуян. Ял тăрăхĕнче 2 пин гектар майлă вăрман. Ăвăс, вĕрене, çăка, хыр, юман, ытти култура çитĕнет. Ялсене çутçанталăк газĕ çитерччен вутă-шанкă çывăхри вĕтлĕхрен турттарнă. Хальхи вăхăтра мунча хутма, сысна апачĕ пĕçерме çеç касаççĕ. Вăр-

манта е ялсен тавралăшĕнче мулкачпа тилле час-часах асăрхатпăр. Совет тапхăрĕнче пăшипе хир сыснине те тĕтăш курнă. Юлашки çулсенче вĕсене тĕл пулман. Пакшасем пур. Пурăш ешĕллĕхрен юханшывсен хĕррине хурт-кăпшанкă шырама анать. Вăтара хăнтăрсем ĕрчеççĕ.

Мăнçырма кӳллине пулă ĕрчетме тара патăмăр. Пăхач кӳллине, хресчен вăрçин тĕп пăлхавçи Емельян Пугачев ятне панăскере, арендăна илес текен пур. Истори документĕнче çырса хăварнă тăрăх – Кивĕ Ахпӳрт вăрманĕнчи мăнастирте хресченсен тепĕр пăлхавçи Степан Разин патша салтакĕсенчен пытанса пу-

раннă. Çĕнĕ Ахпӳртри Игнатьев чăваша асăнмалăх парне парса хăварнă.

Иртнĕ 20 çулта вăрлăхран çĕршер хунав шăтнăран çĕнĕ вăрман сарăлчĕ. 22 гектар лаптăка федераци вăрман фондне кĕртес ыйту тăрать.

Ял-йыш симĕслĕхе вут-кăвартан сыхлассишĕн тăрăшать. Сăмахран, 2010 çулта тата кăçал ялпалăха çухатнă темиçе çын вут-кăварпа тимсĕр пулнă пирки типĕ курăк çинче вирт кайрĕ. Тăван тавралăха юратакансем вут-çулăма сарăлма, яла кĕме памарĕç.

■ **Геннадий СТЕПАНОВ,**
Шаккăл ял тăрăхĕн пуçлăхĕ

ЧИР

Пулăран ерет

Дифиллоботриоз – чĕрчуна тата этеме йăмшаклатакан чир. Лентец хурта пула аталанать. Вăл темиçе тĕрлĕ. Сарлака лентец шурă, унăн сарлакăшĕ 0,5-1,5 см, тăршшĕ 10-12 см. Этем, йытă, кушак, тилĕ, сысна, упа, ытти чĕрчун пыршинче çитĕнет. Вăхăт çитсен унтах çăмарта хурать.

Сăмахран, хуларан каяшпа пĕрле лентец хурт личинки /корациди/ пăрахпа Атăла лекет. Ăна часах рак евĕрлĕ, çурăм шăммисĕр, кĕсмен уралла вĕтĕ чĕрчун /веслоногий рачок/ хыпса çăтать. Унăн ăшĕнчи корациди 2-3 эрнерен процеркоид /тăршшĕ 0,5-0,6 мм/ пулса тăрать.

Кĕсмен уралла вĕтĕ чĕрчун тепĕртакран çăрттан, кăртăш, уланкă, шампа е ытти çăткăн пулă хырăмне лекет. Процеркоид пырша шăтарса тухать те пĕверте, пуллăн ытти органĕнче тĕпленет. Вĕçĕрлĕнчен 1-4 см тăршшĕ ӳсет. Вăл пуларан этеме е чĕр чуна куçсан 2-2,5 уйăхран çитĕнсе çитет те çăмарта хума тытăнать. 10-20 çул е ытларах пурăнать.

Организмра дифиллоботриоз процеркойдран çеç мар, личинкăран та пусланать. Вăл этеме чĕрĕ, пиçмен е пиçсе çитмен, начар ăшаланă, япăх тăварланă пуларан, вăлчаран, пуларан хатĕрленĕ çурма фабрикатран куçать. Чирлĕ çынна лĕклентерет, хăстаркалать, вар йăшкать, хырăм пĕрмай выçать, çăвартан усал шăрçă перет. Ӳт çине шатра тухать, ӳсĕртерет, кассăн-кассăн шăнтать. Чирлисен 2 проценчĕн анеми аталанать. Хăш-пĕрне шăнăр туртать.

Каяшра гельминт çăмартине тупсанах сип-

лемелле. Çынна больницăна хумаççĕ. Анеми чухне çеç вырттараççĕ. Феносал, празиквантел, арçын папоротникĕн хутăшне ĕçтерсе гельминтсене ăш-чикрен хӳтерсе кăлараççĕ. Халăх меслечĕпе те сипленме юрать. 300 грамм кавăнăн чĕрĕ е типĕтнĕ вăррине теркăпа вĕтетмелле, ун çине кăштах шыв, пыл ямалла. Хутăша выçăлла çимелле.

Процеркойдсене, гельминт çăмартисене вĕлерме вăл-ку пулла 12-30 градус сивĕре 60 сехетрен кая мар тытмалла е 15-20 минутран кая мар шывра пĕçермелле, е ăшаламалла. Пуларан кукăль пĕçернĕ чух духовкăра 45-60 минутран кая мар хĕртмелле. Личинкăсем тăваракра /тăвар çăралăхĕ 8-14% пулсан/ 14-16 талăкран тин вилеççĕ.

Республикăра 2012 çулта – 7, пĕлтĕр – 5, кăçалхи 8 уйăхра 2 çын дифиллоботриозпа чирленине тупса палăртнă. Вăл ан ертĕр тесен пулла лайăх шăнтнă, шывра вĕретнĕ, ăшаланă е тăварланă хыççăн çеç çимелле.

■ **Александр ИЛЬГАЧЕВ,**
федерацин «Средневолжрыбвод» патшалăх учрежденийĕн республикăри филиалĕн ертӳçи

СУНАР

Кашкăрсене ĕрчеме памастпăр

Йĕпреç районĕнче 2013 çулта – 224, 2014 çулхи апрель уйăхĕн 1-мĕшĕ тĕлне – 229, ноябрь уйăхĕн 1-мĕшĕ тĕлне 230 ытла хăнтăра шута илтĕмĕр. Юлашки тапхăрта вăл кăштах хушăнчĕ. Сăлтавне шыв-шур тавралăшĕнче хăва, çӳçе, тирек, ăвăс çителĕклĕ пулнипе, тирĕ сутăнман пирки браконьерсем нумай тытманнипе ăнлантаратпăр.

Вăрмансăр районсемпе танлаштарсан Йĕпреç енре пăши, хир сысни йышлăрах. Пĕрремĕшне 2013 çулта – 143, 2014 ç. – 167, иккĕмĕшне – 130, кăçал 227 шутларăмăр.

Улатăр вăрманĕнче – 6, Йĕпреç тăрăхĕнче 1 упа хĕл касма шăтăк чавать. Унта юр тултарма пусласан кĕрсе выртать. Иртнĕ ĕмĕрте утаман нумайрахчĕ. Этем канăçсăрлантарма пуçласан чылайăшĕ пурăнма Улатăр чăтлăхĕне Атăл йăлăмне куçрĕ. Çулталăк пусламăшĕнче районта –1, республикăра 16 кашкăра шута илнĕ. Сунар объекчĕне кĕрекен чĕрчунсене, унта кĕменнисене, килти выльăха тытаççĕ. Сунар вырăнĕн арендаторĕсем, ял çыннисем кашамана пачах пĕтерме ыйтаççĕ. Çавăнпа ĕрчеме памастпăр.

Тилĕ йышне те чакаратпăр. Выльăхра уртаракан чир тупсан çăмламас чĕрчуна пертерме сунарçăсене явăçтаратпăр. 2014 çул пусламăшĕнче хĕрлемес 86 пулнă /2013 çулхи февраль уйăхĕнче – 94/. Çу касчичен хисепĕ вăтамран виçĕ хут ытла ӳсме пултарнă. Сунар тапхăрĕ пуçланчĕ. Шутне пĕчĕклетĕпĕр. Пурăш пĕлтĕр 19 пулнă, кăçалхи çуркунне 24-шĕн йĕрне куртăмăр. Шыв-шур таврашĕнче ăна валли хурт-кăпшанкă нумай. Çапах вăл йышланаймасть. Браконьерсем, тилĕсем ĕрчеме памаççĕ.

Пирĕн вăрманти хăш-пĕр юханшыв сивĕре те шăнмасть. Вĕсенче 9 ăтăртан кая мар хĕл касать. Асăрханă йĕрсенчен 20 шашкă пурăннине пĕлетĕп. Пĕлтĕр вăрман сăсарĕ 102 пулнă, кăçал – 70. Республикăра 9 çӳлевĕçрен пĕри – пирĕн. Çу каçиччен вăл пĕр çура çитĕнтерме пултарнă. Çапла-ши? Хуравне юр çинчи йĕр тăрăх пĕлĕпĕр. Йĕпреç енре çӳлевĕç валли апат пур. Вăл йывăç туратĕнчен сиксе анса шур мулкача чĕрнисемпе çаклатать. Хĕлле 649 шур мулкачĕ. Хир мулкачĕ 51 çеçчĕ. Вăл усă уй-хире, улăх-çарана кăмăллать. Пакша – 499, сăвăрбайбак – 29. Пĕвесемпе юханшывсенче ондатрăна ĕрчеме май çителĕклĕ. Халĕ унпа сунарçăсем те кăсăкланмаççĕ. Çавăнпа вăл çуллен йыш хушать. Кăçал 979 шутларăмăр.

■ **Анатолий КАСКОНОВ,**
ЧР Сунарçăсемпе пулăçсен патшалăх службин аслă инспекторĕ

Кăларăма Юрий МИХАЙЛОВ хатĕрленĕ.

ЧЫСЛАВ

Çеçпĕл вилĕмсĕрлĕхĕн вăрттăнлăхĕ

Унăн пĕтĕм поэзийĕнче тăван чĕлхене юратни палăрать

Тăван чĕлхепе калаçакан кашни ялта, хулара çак кунсенче Çеçпĕл Мишши поэтăмăрăн 115 çулхи юбилейне чысларĕç пулĕ. Ку енĕпе «пин чĕре кĕввипеле» ирĕке мухтанă, «чăваш чĕлхин ĕмĕчĕпе» кунçулне туптанă Çеçпĕлĕмĕре тăван çĕрĕ-шывĕ – Канаш хутлăхĕ – уйрăмах палăрчĕ. Шăпах уйăх каялла – октябрĕн 16-мĕшĕнче – Çеçпĕл ялĕнче Чăваш наци конгресĕн хастарĕсем кăвар чĕреллĕ поэтăн уйăхлăхне уçнăччĕ. Ноябрĕн 14-мĕшĕнче каллех пысăк делегацие йышăнчĕç Çеçпĕлсем. ЧР Культура министерствин пай пуçлăхĕ Сергей Казаков ертсе пынă ушкăн йышĕнче çаксем пулчĕç: ЧР Профессионал писательсен союзĕн председателĕ, Чăваш халăх писателĕ Сергей Павлов, ЧР культурăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ, Çеçпĕл Мишши преми лауреачĕ Раиса Сарпи поэтесса, Çеçпĕл Мишшин ентешĕсем – ЧР культурăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ, «Республика» хаçат директорĕ-тĕп редакторĕ Лидия Филиппова, ЧР искусствăсен тава тивĕçлĕ деятелĕ, Çеçпĕл Мишши преми лауреачĕ Светлана Асамат, Лидия Сарине çыравçă, Чăваш наци конгресĕн президиумĕн пайташĕ, «Чăваш ялĕ» комитет ертӳçи Эдуард Бахмисов.

Тутарстанри Теччĕ хутлăхĕнчен те хăнасем çитрĕç. Çеçпĕл Мишши унти педтехникумра пĕлӳ илнĕ, пурнăç çулĕ çине тăнă, пĕрремĕш юратăвне тĕл пулнă. Çеçпĕл хывнă çулпа ăна чыслама Теччĕ районĕнчи чăвашсен наци культура центрĕн ертӳçи Володар Тимофеев, Кăнна Кушки ял тăрăхĕн пуçлăхĕ Сергей Гаврилов, Теччĕ районĕн культура çурчĕн ĕçченĕ Ирина Волкова килчĕç.

Чыслав Шăхасанти Çеçпĕл Мишши ячĕллĕ пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан шкул умĕнчи поэт палăкĕ умĕнчи митингран пуçланчĕ. Палăртса хăвармалла: Мишша кунта 1914-1917 çулсенче вĕреннĕ.

Поэтăн тăван ялĕнче ун музейĕпе паллашнă хыççăн 1969 çулта йĕркеленĕ скверти палăк умне чечексем хутăмăр, Çеçпĕл Мишши çуралнă çурт пулнă вырăна пуç тайрăмăр.

Çакă савăнтарчĕ: скверти бюст çĕнелнĕ. ЧР Культура министерстви пулăшнипе киввине пăхăртан шăратнипе улăштарнă.

Тĕп мероприяти – регионсен хушшинчи «Çеçпĕл йыхравĕ» фестиваль – ялти культура çуртĕнче иртрĕ. Кирек ăçта та шкул ачисем хăйсен ентешĕн сăввисене тăрăшса вуларĕç, унпа мухтаннине палăртрĕç. Çак кун хăнасемпе пĕрле Канаш район администрацийĕн пуçлăхĕн çумĕ Анатолий Егоров пулчĕ.

Уява хутшăннисен, ял çыннисен шухăш кăмăлне пĕлес килчĕ. Кам вăл паян вĕсемшĕн Çеçпĕл?

Анатолий Егоров:

– Кашни халăхăн унăн кăмăлне, шухăшне палăртакан гениллĕ поэтсем пур. Чăваш Енĕн ун пекки – Çеçпĕл Мишши. Ентешĕмĕрĕн кĕске пурнăçĕ политика тата литература ĕç-хĕлĕпе тачă çыхăнса тăнă. Çирĕм икĕ çултах вăл Ĕçтăвком членĕ, Ревтрибунал председателĕ пулнă...

Икĕ çул каялла Украинăри Остер хулине çитсе килнĕччĕ. Çеçпĕл канлĕх тупнă çĕр çине чăваш йăмрине лартса хăварнăччĕ. Ун вил тăприйĕ çинчи çĕр тăван ялĕнчи музейре упранать. Ячĕ тата сăввисем – пирĕн чĕресенче.

Сергей Павлов:

– Кунти çĕрпе шыв асамлă. Константин Иванов йăхĕ те çак тăрăхранах тухнă. 2015 çул Раççейре – Литература çулталăкĕ, Чăваш Енре – К.Иванов çулĕ. Çавăнпа та çитес вăхăтра вĕсен пултарулăхĕ патне татах таврăнăпăр-ха.

Эпĕ Çеçпĕл Мишшин ялĕпе юнашар Ушанартан. Çавна май 1969 çулта Çеçпĕл палăкне уçнине курма Турă пӳрнĕ. Халĕ çав палăк çĕнелчĕ. Ку питĕ савăнтарать. Поэтăн «Сăвă çырасси тата ударени правилисем» ăслăлăх трактачĕ пултарулăх ĕçĕнче питĕ пулăшрĕ, ман алла ача чухнех лекнĕччĕ вăл. Авалхи пăлхар сăвă йĕркине Çеçпĕл Мишшин çĕнĕлĕхĕсемпе пуянлатни пурнăçа илемлĕх мелĕпе туллин те тарăннăн çутатма май парать.

Лидия Филиппова:

– Украинăра хальхи вăхăтра лăпкă мар та, ыр шухăшлă çынсем аслă поэтăмăр ятне манмаççĕ, палăкне тирпейлесе тăраççĕ. Остер хула мэрĕпе Василий Западняпа Интернет урлă çыхăнса илтĕм. Вăл Çеçпĕл Мишши ячĕллĕ шкулта мероприяти ирттерессе пĕлтерчĕ.

Володар Тимофеев:

– Пире Çеçпĕл Мишши çыхăнтарса тăрать. Теччĕ районĕнчи 15 чăваш ялĕнче 6 пин йăхташ пурăнать. Паян поэт вĕреннĕ педучилище умĕнче митинг иртрĕ. Районти чăвашлăхпа çыхăннă кашни ĕçре Çеçпĕл Мишшин витĕмне туятпăр. Кăçал Кăнна Кушкинчи шкулта республикăри чăваш ачисен лагерĕ пĕрремĕш хут ĕçлерĕ. Малашне çирĕп йăлана кĕртесшĕн ăна. Çитес çул кунта Пĕтĕм чăвашсен Акатуйне ирттерме тĕв тытнă.

Александр Петров, Çеçпĕлти пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан вăтам шкул директорĕ:

– Уйăх каялла Çеçпĕле районти чăваш чĕлхипе литературине вĕрентекенсем килсе кайрĕç. Вĕсен сĕнĕвне шута илсе Çеçпĕл Мишшин юбилей мероприятине ачасене ытларах явăçтарас терĕмĕр. Паян вĕсем ентешĕн сăввисене хавхаланса вуларĕç.

Нумай çул ЧР Вĕренӳ министерствипе Çеçпĕл фончĕ питĕ кирлĕ ĕç туса пычĕç: «Çеçпĕл кăвайчĕсем» слет-конкурс ирттеретчĕç. Унта хутшăнакан ачасем Çеçпĕл Мишшин сăввисене çеç мар, хăйсен хайлавĕсене те вулатчĕç, республикăри паллă, сумлă çыравçăсемпе тĕл пулса калаçатчĕç, пултарулăх çулĕпе утма тĕллевсем палăртатчĕç.

Çĕнĕрен чĕртсе ярасчĕ «Çеçпĕл кăвайтне».

Светлана Иванова, Канаш районĕнчи Çеçпĕл ял тăрăхĕн пуçлăхĕ:

– Хальхинче хăнасен умĕнче пите хĕретме тивмерĕ: 45 çул каялла тунă палăка çĕннипе улăштарма мехел çитертĕмĕр. Ку енĕпе ЧР Культура министерстви пулăшрĕ. Çакăнпа ĕç вĕçленмен-ха. Палăк никĕсне çĕнетесшĕн, тротуара брусчаткăпа сарасшăн, сквера илемлетесшĕн.

Юлия Алексеева, Шăхасанти пĕтĕмĕшле вăтам пĕлӳ паракан шкулти 5 «б» класра вĕренекен:

– Эпĕ Çеçпĕл Мишшин тăванĕпе – Даша Кузьминапа – пĕр класра вĕренетĕп. Поэт пирки шкулта çеç мар, пĕчĕкренех илтнĕ. Çеçпĕл ялĕнче пурăнатăп, музейре час-часах пулатăп. Унăн сăввисене пăхмасăр вĕренме çăмăл мар, анчах интереслĕ. Шкулта сăвă калакансен конкурсĕ иртрĕ, эпĕ виççĕмĕш вырăн йышăнтăм.

Çеçпĕл Мишшин пĕтĕм шухăшĕ, ĕçĕ çĕнĕ тапхăрпа чăваш халăхĕн пурнăçне çĕнетессипе çыхăнса тăнă, пĕтĕм поэзийĕнче тăван чĕлхене юратни палăрать. Чĕлхе, культура, йăла-йĕрке нацие пĕтĕçтерессе шаннă вăл. Нумай пурăнма тата нумай ĕçлеме пӳрмен ăна. Çапах та эпир пĕлекен 50 яхăн сăввин вăйĕ çав тери хăватлă. Вăл миçе ăрăва витĕм кӳмерĕ пулĕ... Çеçпĕл – çĕнĕ ĕмĕр çынни. Унăн хайлавĕсене вуланăçемĕн уçă, ирĕклĕ вăй килнине туятăн. Халăх темиçе ĕмĕр хушши чăтса ирттернĕ ыратăва поэт хăйĕн чунне илсе чăваш наци вăйне поэзи чĕлхипе шăратса кăларнă. Акă ăçта Çеçпĕлĕн вилĕмсĕрлĕхĕ. Шăпах çакă ăна пирĕн хушăра упрать те.

✔ ÇЕÇПĔЛ – ÇĔНĔ ĔМĔР ÇЫННИ. УНĂН ХАЙЛАВĔСЕНЕ ВУЛАНĂÇЕМĔН УÇĂ, ИРĔКЛĔ ВĂЙ КИЛНИНЕ ТУЯТĂН

■ **Надежда СМИРНОВА.**

Автор сăнӳкерчĕкĕ

«ХЫПАР» ХАÇАТ ТУРНИРĔ УМĔН

Йĕпреçсем пăхаттирсене кĕтеççĕ

Ку тăрăхра кире пуканĕ йăтакан сахал мар

Пирĕн республикăри чылай колхозпа совхозра тата предприятире спортăн массăллă енĕсемпе пирвайхи чемпионатсене иртнĕ ĕмĕрĕн 1960 çулĕсенче йĕркеленĕ, каярах ГТО комплексĕн нормативĕсене пурнăçа кĕртме пуçланă.

Йĕпреç районĕнчи ăста спортсменсем вара Тăван çĕршывăн Аслă вăрçиччен Пĕтĕм Раççейри ăмăртусенчех палăрнă. Сĕтелпукан фабрикинче ĕçленĕ Тимофей Петров /1910-1944/ 80 çул каяллах вăтам тата вăрăм дистанцисене чупассипе республикăн рекорчĕсене вунă хут ытла çĕнетнĕ. 1935 çулта вăл Чăваш Ен чемпионатĕнче 1500 метрлă дистанцие 4 минут та 19,6 çеккунтра чупса тухнă. Тимофей Ильичăн рекордне вунпилĕк çул иртсен тин Патăрьел районĕнчи Рассых Бикчурин çĕнетнĕ. Йĕпреç тăрăхĕнче физкультурăпа спорта аталантарассишĕн нумай вăй хунă Т.Петров – пирĕн республикăри ялти спортсменсенчен Совет Союзĕн ăмăртăвĕсенче 1940 çулччен çĕнтернĕ пĕртен-пĕр атлет. Унăн вĕренекенĕ, Шăрттан ялĕнче çуралса ӳснĕ Клавдия Пашкова, «Комбинат» колхозра трактористкăра ĕçленĕскер, 1938-1940 çулсенче ГТО енĕпе иртнĕ Раççей чемпионачĕсенче тата Пĕтĕм Союзри ăмăртусенче темиçе хут та малти вырăнсене йышăннă.

Пирĕн саманара Йĕпреç тăрăхне вырăнти футболистсемпе кире пуканĕ йăтакансем ытларах чапа кăларчĕç. Пучинке ялĕнчи атлетсем çĕнĕ ĕмĕр пуçланнăранпа тăван республика чысне çĕршыври ял спорт вăййисенче те, тĕнче чемпионачĕсенче те хӳтĕлеççĕ. Раççей спорт мастерĕсем Артем Васильев, Александр Семеновпа унăн мăшăрĕ Любовь Семенова-Эллина, Джанита Павлова-Щербина тата тĕнче спорт мастерĕ Владимир Петров Пĕтĕм Раççейри ял спорт вăййисенчен темиçе хут çĕнтерӳпе таврăнчĕç. Кăçалхи ăмăртусенче Пучинке вăтам шкулне виçĕм çул пĕтернĕ, халĕ Санкт-Петербургри аслă çар физкультура институчĕн курсанчĕ Марина Федорова савăнтарчĕ. 20 çулти пике март уйăхĕнче Рыбинскра иртнĕ çамрăксен чемпионатĕнче те, кĕркунне Шупашкарта Раççей Кубокне çĕнсе илессишĕн йĕркеленĕ ăмăртусенче те иккĕмĕш вырăнсем йышăнчĕ. Ноябрĕн 20-22-мĕшĕсенче Марина Федоровăпа Чăваш патшалăх ял хуçалăх академийĕн студенчĕ Александр Павлов çĕршыв чысне Германири Гамбург хулинче иртекен тĕнче чемпионатĕнче хӳтĕлеççĕ.

Кăçал «Хыпар» хаçат парнисене çĕнсе илессишĕн Пĕтĕм Раççейри XXXI турнир Йĕпреç поселокĕнчи «Патвар» физкультурăпа сывлăх комплексĕнче декабрĕн 6-7-мĕшĕсенче иртет. Республикăри Физкультурăпа спорт министерстви яваплă çак ăмăртусене хатĕрленес тĕллевпе йĕркелӳ комитетне çирĕплетнĕ. Ăна Йĕпреç район администрацийĕн пуçлăхĕ Николай Чугаров ертсе пырать. Йĕркелӳ комитечĕн çак кунсенче иртнĕ пĕрремĕш ларăвĕнче Николай Петрович паян поселокра кире пуканĕ йăтассипе пысăк турнирсем ирттерме лайăх услови пуррине палăртрĕ. Тĕрлĕ ушкăнра абсолютлă чемпион ятне çĕнсе илекен пăхаттирсене хаклă парнесемпе хавхалантарма шантарчĕ. Район администрацийĕн социаллă аталану пайĕн ертӳçи Инна Алексеева тимĕр вăййине юратакансем валли уяв концерчĕн программине хатĕрлесси çинчен пĕлтерчĕ.

Шел те, хальлĕхе Йĕпреçре пысăк ăмăртусем йĕркелемешкĕн унта квалификациллĕ спорт судйисем сахалрах, «Патвар» физкультурăпа сывлăх комплексĕнче паян кире пуканĕ те 10-12 кăна. Çак ыйтусем çинче йĕркелӳ комитечĕн членĕсем Михаил Петровпа Николай Михайлов чарăнса тăчĕç.

■ **Петр СИДОРОВ**

РЕКЛАМА ПĔЛТЕРӲ

Факс: /8352/ 28-83-70 E-mail: hypar2008@rambler.ru Адрес: 428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспекчĕ, 13-мĕш çурт, 316-мĕш пӳлĕм Тел.: /8352/ 28-83-70, /8352/ 56-20-07

Администрации Алатырского района (ул. Горшенина, 7, каб. 6) сообщает, что 19 декабря 2014 г. в 11 час. 00 мин. состоится открытый аукцион с открытой формой подачи предложений по заключению договора аренды, из земель сельскохозяйственного назначения, для обслуживания пруда, не имеющих обременений и ограничений его использования:

Лот № 1 - земельный участок с кадастровым номером 21:06:070101:600, площадью 32300 кв.м, местоположение: республика Чувашская, район Алатырский, Кувакинское сельское поселение сроком на 49 лет, начальная цена 5310 руб., сумма задатка 1062 руб. (20 процентов), шаг аукциона 5 процентов.

Заявки на участие в аукционе принимаются в каб. 6 администрации Алатырского района по адресу: ЧР, г. Алатырь, ул. Горшенина, 7 с 8.00 до 17.00 в рабочие дни не позднее окончательного срока приема заявок 15 декабря 2014 года совместно с платежным документом, подтверждающим оплату задатка, который перечисляется на счет 40302810497063000089, л/с 05153000250 администрация Алатырского района отделение № 8613 Сбербанка России, ИНН 2101001269, КПП 210101001, БИК 049706001. Победителем признается лицо, предложившее наиболее высокую цену по торгам, с которым в пятидневный срок заключается договор купли-продажи.

По вопросам проведения аукциона, оформления заявок и перечисления задатков обращаться в каб. № 6 администрации Алатырского района или ознакомиться на сайте www.torgi.gov.ru

Администрация Алатырского района **19 декабря 2014 года** в 10 час 00 мин. по московскому времени в помещении администрации Алатырского района по адресу: г. Алатырь, ул. Горшенина, 7, каб. 6 проводит открытый аукцион по продаже земельного участка, предоставленного для ведения ЛПХ не имеющих обременений и ограничений его использования из земель сельскохозяйственного назначения:

Лот № 1 - земельный участок с кадастровым номером 21:06: 210101:40, площадью 4000 кв.м, из земель с/хозяйственного назначения, разрешенное использование -для ведения ЛПХ, находящийся по адресу: республика Чувашская, район Алатырский, Алтышевское с/поселение, начальная цена 5240 руб., сумма задатка 1048 руб.00 коп., шаг аукциона 5 процентов.

Заявки на участие в аукционе принимаются в каб. 6 администрации Алатырского района по адресу: ЧР, г. Алатырь, ул. Горшенина, 7 с 8.00 до 17.00 в рабочие дни не позднее окончательного срока приема заявок **15 декабря 2014 года** совместно с платежным документом, подтверждающим оплату задатка. Победителем признается лицо, предложившее наиболее высокую цену по торгам, с которым в пятидневный срок заключается договор купли-продажи.

По вопросам проведения аукциона, оформления заявок и перечисления задатков обращаться в каб. № 6 администрации Алатырского района или ознакомиться на сайте www.torgi.gov.ru.

Предоставляются в аренду земельные участки из земель сельскохозяйственного назначения для сельскохозяйственного производства, находящиеся: Чувашская Республика, Алатырский район, Миренское сельское поселение, общей площадью 24679 кв.м, в т.ч.:

- с кадастровым номером 21:06:130401:31, находящийся: Чувашская республика, Алатырский район, Миренское сельское поселение, площадью 17331 кв.м.;
- с кадастровым номером 21:06:130401:32, находящийся: Чувашская республика, Алатырский район, Миренское сельское поселение, площадью 7348 кв.м.

Граждан, юридических, заинтересованных в предоставлении указанных земельных участков просим обращаться в отдел по сельскому хозяйству, экономике и экологии администрации Алатырского района (ул. Горшенина, 7, каб. 6).

Срок приема заявок один месяц со дня публикации.

Ядринская районная администрация Чувашской Республики согласно постановлению № 876 от 12.11.2014 г. в 10-00 часов 23 декабря 2014 г. проводит открытый аукцион по продаже и предоставлению в аренду земельных участков категории "земли сельскохозяйственного назначения":

Лот 1. Продажа права на заключение договора аренды земельного участка сроком на 3 (три) года (годовой размер арендной платы) для сельскохозяйственного производства, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Ядринский район, в центральной части кадастрового квартала 21:24:120304, с кадастровым номером 21:24:120304:10, площадью 40000 кв.м.; начальный размер годовой арендной платы 121120 руб.

Лот 2. В собственность земельный участок для ведения сельскохозяйственного производства, расположенный по адресу: Чувашская Республика, Ядринский район, с/пос. Большесундырское, с кадастровым номером 21:24:180204:376, площадью 75000 кв.м.; начальная цена 57800 руб.

Лот 3. В собственность земельный участок для ведения сельскохозяйственного производства, расположенный по адресу: Чувашская Республика, Ядринский район, с/пос. Большечурашевское, с кадастровым номером 21:24:160201:156, площадью 18000 кв.м.; начальная цена 13650 руб.

Лот 4. В собственность земельный участок для разведения промысловых пород рыб, расположенный по адресу: Чувашская Республика, Ядринский район, с/пос. Ювановское, с кадастровым номером 21:24:020406:509, площадью 2500 кв.м.; начальная цена 10450 руб.

Лот 5. В собственность земельный участок для строительства помещений, используемых для производства и хранения первичной переработки сельскохозяйственной продукции, расположенный по адресу: Чувашская Республика, Ядринский район, с/пос. Большечурашевское, с кадастровым номером 21:24:160303:804, площадью 11925 кв.м.; начальная цена 9800 руб.

Лот 6. Продажа права на заключение договора аренды земельного участка сроком на 49 (сорок девять) лет для сельскохозяйственного производства, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Ядринский район, с/пос. Большесундырское, с кадастровым номером 21:24:240305:317, площадью 18190 кв.м.; начальная цена 13800 руб.

Лот 7. Продажа права на заключение договора аренды земельного участка сроком на 49 (сорок девять) лет для пчеловодства, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Ядринский район, г/пос. Ядринское, с кадастровым номером 21:24:120305:71, площадью 800 кв.м.; начальная цена 8000 руб.

Лот 8. Продажа права на заключение договора аренды земельного участка сроком на 25 (двадцать пять) лет (годовой размер арендной платы) для пчеловодства, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Ядринский район, с/пос. Большесундырское, с кадастровым номером 21:24:240104:96, площадью 1500 кв.м.; начальный размер годовой арендной платы 6150 руб.

Последний срок приема заявок 19.12.2014 г. Оформление заявок и дополнительная информация по адресу: г. Ядрин, ул. 30 лет Победы, д. 1, каб. 215, тел. (883547)22433 и на официальном сайте Ядринского района www.yadrin.cap.ru в разделе объявления.

Администрация Юнгинского сельского поселения Моргаушского района Чувашской Республики информирует о возможности продажи земельных долей, находящихся в общей долевой собственности, 3472,08 балло-гектаров муниципального образования Юнгинского сельского поселения Моргаушского района Чувашской Республики в собственность по цене, определяемой как произведение 15 процентов кадастровой стоимости одного квадратного метра такого земельного участка и площади соответствующей размеру этой земельной доли, расположенной по адресу: Чувашская Республика, Моргаушский район, Юнгинское сельское поселение, кадастровый номер 21:17:080901:2.

Заявления принимаются до 19 мая 2015 года по адресу: Чувашская Республика, Моргаушский район, село Юнга, улица Малые Чуваки, дом 34.

Администрация Юнгинского сельского поселения Моргаушского района Чувашской Республики сообщает о наличии свободного земельного участка, распределяемого на праве аренды до 49 (сорока девяти) лет из категории "земли сельскохозяйственного назначения" с кадастровым номером 21:17:080901:2, местоположение: Чувашская Республика, Моргаушский район, Юнгинское сельское поселение, земельный участок расположен в западной части кадастрового квартала 21:17:080901, для ведения сельскохозяйственного производства, площадью 1091231,00 кв.м.

Заявки принимаются в течение месяца с даты опубликования объявления по адресу: с. Юнга, ул. Малые Чуваки, дом 34 (администрация Юнгинского сельского поселения), с 8-00 час. до 17-00 час. ежедневно (понедельник - пятница), кроме выходных дней (суббота, воскресенье). Телефон для справок: 8 (835-41) 69-8-07, 8 (835-41) 69-7-33.

Администрация Батыревского района Чувашской Республики информирует заинтересованных лиц о приеме заявок от граждан и юридических лиц на предоставление земельного участка из земель сельскохозяйственного назначения для сельскохозяйственного производства в долгосрочную аренду сроком на 49 лет с кадастровым номером 21:08:110605:68 площадью 1802 кв.м., местоположение: Чувашская Республика, Батыревский район, Туруновское с/пос.

Заявки принимаются в течение месяца со дня опубликования в газете по адресу: 429350, Чувашская Республика, Батыревский район, с. Батырево, пр. Ленина, д. 5. Справки по тел.: (83532)6-14-26.

Администрация Сиявского сельского поселения Порецкого района Чувашской Республики информирует заинтересованных лиц о приеме заявок от граждан и юридических лиц на предоставление земельного участка из земель сельскохозяйственного назначения с кадастровым номером 21:18:060101:266 площадью 1000000 кв.м., расположенного по адресу: Чувашская Республика, Порецкий район, Сиявское сельское поселение, для ведения сельскохозяйственного производства в долгосрочную аренду. Срок аренды 49 лет.

Заявки принимаются в течение месяца со дня опубликования по адресу: Чувашская Республика, Порецкий район, село Сиява, улица Ленина, дом 104. Справки по телефону: 8(83543) 31-2-21.

Администрация Батыревского района Чувашской Республики информирует заинтересованных лиц о приеме заявок от граждан и юридических лиц на предоставление земельного участка из земель сельскохозяйственного назначения для сельскохозяйственного производства в долгосрочную аренду сроком на 49 лет с кадастровым номером 21:08:340308:471 площадью 30000 кв.м., местоположение: Чувашская Республика, Батыревский район, Шыгырданское с/пос.

Заявки принимаются в течение месяца со дня опубликования в газете по адресу: 429350, Чувашская Республика, Батыревский район, с. Батырево, пр. Ленина, д. 5. Справки по тел.: (83532)6-14-26.

Конкурсная комиссия по проведению торгов (конкурсов, аукционов) по продаже земельных участков, продаже права на заключение договоров аренды земельных участков администрации Шумерлинского района извещает о проведении 19 декабря 2014 года в 10 час. 00 мин. аукциона открытого по составу участников и форме подачи предложений о цене по адресу г. Шумерля, ул. Октябрьская, д. 24, каб.14. Решение об отказе в проведении аукциона может быть принято организатором аукциона в любое время, но не позднее чем за три дня до наступления даты его проведения.

Предмет аукциона - лот № 1 - земельный участок из земель промышленности, энергетики, транспорта, связи, радиовещания, телевидения, информатики, земель для обеспечения космической деятельности, земель обороны, безопасности и земель иного специального назначения, видом разрешенного использования - для размещения площадки по переработке древесины, на который государственная собственность не разграничена, общей площадью 543 кв.м., кадастровым номером 21:23:340203:207, имеющий местоположение: Чувашская Республика, Шумерлинский район, Русско-Алгашинское сельское поселение.

Решение о проведении аукциона принято постановлением администрации Шумерлинского района от 27.10.2014 №598.

Начальная цена предмета аукциона, "шаг аукциона", размер задатка: Лот №1 - начальная цена 35000 руб., "шаг аукциона" 1750 руб., задаток 7000 руб. Задаток и платеж от победителя аукциона вносятся на расчетный счет Шумерлинского райфинотдела (администрация Шумерлинского района, л/счет 05183ЧТ0012), расчетный счет № 40302810997005000011 в РКЦ г. Шумерля, БИК 049700000, ИНН 2118000954, КПП 212501001, назначение платежа "Задаток для участия в аукционе (л/счет 05183ЧТ0012)" и должен быть внесен не позднее 15.12.2014.

Ознакомиться с формой заявки, условиями договора о задатке и купли-продажи, можно с даты приема заявок. Срок и адрес приема заявок: с 18.11.2014 с 08 час. 00 мин. по 15.12.2014 до 17 час.00 мин. по московскому времени по адресу: ЧР, г.Шумерля, ул. Октябрьская, д.24, каб.14, тел.(83536) 2-43-42. Требования, предъявляемые к претендентам на участие в аукционе: к участию в аукционе допускаются физические и юридические лица, своевременно подавшие заявку на участие в аукционе, представившие надлежащим образом оформленные документы в соответствии с перечнем, установленным конкурсной комиссией и обеспечившие поступление на счет Продавца, указанный в информационном сообщении, установленной суммы задатка в порядке и сроки, предусмотренные договором о задатке. Иностранные физические и юридические лица допускаются к участию в аукционе с соблюдением требований, установленных законодательством РФ. Обязанность доказать свое право на участие в аукционе возлагается на претендента.

Документы, представляемые для участия в аукционе: заявка на участие в аукционе по установленной форме с указанием реквизитов счета для возврата задатка (в 2 экз.); платежный документ с отметкой банка об исполнении, подтверждающее внесение претендентом задатка в счет обеспечения оплаты приобретаемого на аукционе земельного участка. Претенденты - физические лица предъявляют документ, удостоверяющий личность; надлежащим образом оформленная доверенность на лицо, имеющее право действовать от имени претендента, если заявка подается представителем претендента; опись представленных документов, подписанная претендентом или его уполномоченным представителем, в 2 экз. Претенденты - юридические лица дополнительно представляют: нотариально заверенные копии учредительных документов и свидетельства о государственной регистрации юридического лица; надлежащим образом оформленную выписку из решения уполномоченного органа юридического лица о совершении сделки (если это необходимо в соответствии с учредительными документами претендента и законодательством страны, в которой зарегистрирован претендент). Указанные документы в части их оформления и содержания должны соответствовать требованиям законодательства РФ. Документы, содержащие помарки, подчистки, исправления и т.п., Конкурсной комиссией не рассматриваются. Одно лицо имеет право подать только одну заявку. Заявка, поступившая по истечении срока её приема, вместе с документами по описи, на которой делается отметка об отказе в принятии документов с указанием причины отказа, возвращается в день её поступления претенденту или его уполномоченному представителю под расписку.

Претендент не допускается к участию в аукционе, если: заявка подана лицом, в отношении которого законодательством РФ установлены ограничения в приобретении в собственность земельных участков, находящихся в государственной или муниципальной собственности; представлены не все документы по перечню, указанному в информационном сообщении (за исключением предложений о цене), либо их оформление не соответствует законодательству РФ; заявка подана лицом, не уполномоченным претендентом на осуществление таких действий; не подтверждено поступление в установленный срок задатка на счет Продавца, указанный в информационном сообщении.

Заявки и документы претендентов рассматриваются комиссией с 14 час. 00 мин. по московскому времени 16.12.2014 по адресу: ЧР, г.Шумерля, ул. Октябрьская, д.24, каб.14. Комиссия устанавливает факт своевременного поступления на счет Продавца установленных сумм задатков. По результатам рассмотрения заявок и документов претендентов Комиссия принимает решение о допуске претендентов к участию в аукционе, о чем составляется протокол приема заявок. Претендент приобретает статус участника аукциона с момента подписания членами комиссии Протокола приема заявок.

Итоги аукциона подводит конкурсная комиссия по адресу: г. Шумерля, ул. Октябрьская, д. 24, каб. 14. Подведение итогов аукциона состоится 19 декабря 2014 г. в 16 час. 00 мин. по московскому времени. Победителем аукциона признается участник, предложивший наиболее высокую цену за земельный участок.

Договор купли-продажи заключается с победителем аукциона в соответствии с действующим законодательством в срок не позднее 5 дней с даты подписания протокола об итогах аукциона. Последствия уклонения победителя аукциона от подписания протокола либо заключения договора, определяются в соответствии с гражданским законодательством РФ.

Осмотр земельного участка на местности будет производиться в течение срока приема заявок по согласованию с претендентами.

Сумма внесенного задатка засчитывается в счет стоимости земельного участка. Возврат задатков осуществляется в соответствии с договором о задатке в течение 3 банковских дней со дня подписания протокола об итогах аукциона участникам, не выигравшим аукцион.

Администрация Штанашского сельского поселения Красночетайского района Чувашской Республики 19 декабря 2014 года в 10.00 часов объявляет торги /открытый аукцион/ по продаже земельного участка без обременения/ открытые сведения об объекте права на заключение договора продажи земельного участка:

Лот № 1 - земельный участок с кадастровым номером 21:15:170603:157, расположенного по адресу: Чувашская Республика – Чувашия, Красночетайский р-н, с/пос. Штанашское, для сельскохозяйственного производства, общей площадью 269800 кв.м. Начальная цена земельного участка – 89034 /восемьдесят девять тысяч тридцать четыре/ рублей 00 копеек.

Сумма задатка – 20% от начальной /стартовой аукционной/ цены участка.

Шаг аукциона – 5% от начальной /стартовой аукционной/ цены участка.

Заявки на участие в аукционе принимаются до 10.00 часов 15.12.2014 г.

За справками и информацией обращаться в администрацию Штанашского сельского поселения Красночетайского района Чувашской Республики и на сайт администрации Штанашского сельского поселения /http://gov.cap.ru/Default.aspx?gov_id=406 /баннер – «Объявления»/.

СУТАТĂП ПРОДАЮ

4.Пластиковые ОКНА. Низкие цены. Рассрочка. Замер. Доставка – бесплатно. Т. 89875766562.

8.Гравмассу, песок, щебень, **торф,** кирп. бой, **керамблок,** керамзит. Пенсионерам, уч. ВОВ скидки. Т. 8-905-199-01-22.

12.Профнастил, металлочерепицу, **оцинковку** рул., листовую, **трубы** профильные, водостоки, **металлосайдинг.** Т. 444433.

75. Дымоходные трубы из нерж. стали. **Аргонная сварка:** медь, нержавейка. Т. 44-44-33.

618.Косилки, грабли, **фрезы,** опрыскиватели, **погрузчики** на МТЗ. **ДОСТАВКА!** Тел.: 8-937-955-98-02, 8-937-375-80-95.

685.ТРОТУАРНУЮ ПЛИТКУ, брусчатку – дёшево. Распродажа. Доставка. Укладка. Т. 89033220479.

686.Песок, щебень, гравмассу; вывоз мусора. Т. 89033220479.

687.Профнастил, металлочерепицу, водостоки. Скидки. Доставка. Монтаж. Т. 89033220479.

736.Кольца колодезные – 0,7; 1,0; 1,5. Доставка. Т.: 8-903-379-77-68, 36-26-23.

ПУЛĂШУ УСЛУГИ

688.Кровельные, фасадные работы. Гарантия. Т. 89033220479.

744.Натяжные ПОТОЛКИ за 1 день. Т. 89373972442.

«Хыпар» хаçатăн çитес номерĕ ноябрĕн 20-мĕшĕнче тухать.

чăваш халăх хаçачĕ ХЫПАР

Учредительсем: Чăваш Республикин Министрсен Кабинечĕ, Чăваш Республикин Информаци политики тата массăллă коммуникацисен министерствин “Хыпар” Издательство çурчĕ” Чăваш Республикин хăй тытăмлă учрежденийĕ

Федерацин çыхăну, информаци технологийĕсен тата массăллă коммуникацисен сферинчи надзор службин Чăваш Республикинчи управленийĕнче 2013 çулхи çу уйăхĕн 31-мĕшĕнче ПИ ТУ21-00281 №-пе регистрациленĕ

“Хыпар” индексĕ – 54800, “Хыпар”-шăмат кун”– 78353

Директор-тĕп редакторшăн Г.А.МАКСИМОВ

РЕДКОЛЛЕГИ:
М.М.АРЛАНОВ /тĕп редактор заместителĕ-коммерци директорĕ/
Г.А.МАКСИМОВ /тĕп редактор заместителĕ/
С.Л.ПАВЛОВ /тĕп редактор заместителĕ/
Н.Г.СМИРНОВА /культурăпа чăваш диаспорин пайĕн редакторĕ/
В.В.ТУРКАЙ /директор-тĕп редактор/
Ф.П.ЧЕРНОВ /яваплă секретарь – техника центрĕн пуçлăхĕ/

Дежурнăй редактор И.Н.КЛЕМЕНТЬЕВА

Редакципе издатель адресĕ: 428019, Шупашкар, Иван Яковлев проспекчĕ, 13, Пичет çурчĕ, III хут, “Хыпар”.

ТЕЛЕФОНСЕМ

Редакци телефонĕсем:
56-00-67 – директор – тĕп редактор
56-33-64 – тĕп редактор çумĕ
56-04-17 – тĕп редактор çумĕ
62-08-62 – секретариат, яваплă секретарь
пайсем:
28-85-01 – общество пурнăçĕпе политика пайĕ
56-05-21 – журналист тĕпчевĕсен тата куçару пайĕ
56-08-62 – экономика пайĕ
56-03-04, 28-85-91 – социаллă пурнăçпа вĕренӳ пайĕ
56-08-61 – культурăпа чăваш диаспорин пайĕ
56-04-26, 28-82-91 – хроникăпа хамăр корреспондентсен пайĕ
28-85-87 – корректорсем
56-45-94 – фотокорреспондент
бухгалтери – 28-83-64
коммерци дирекцийĕ:
28-83-70 – рекламăпа пĕлтерӳсен пайĕ
56-20-07 – çырăнтарупа реализаци пайĕ
корр. пункчĕсем:
/8-835-38/ 2-18-02, 2-11-95 – Йĕпреç
28-85-71 – Чăваш Республикин Журналистсен союзĕн правленийĕ

hypar2008@rambler.ru

Ĕç кунĕ 8 сехет те 45 минутран пуçласа 17 сехет те 45 минутчен, шăмат кунпа вырсарни кунсăр пуçне.

Факс: /8352/ 28-83-70
Электрон почта: hypar1@mail.ru hypar@mail.ru

Хаçата «Хыпар» Издательство çурчĕ» АУ техника центрĕнче калăпланă, «Чăваш Ен» ИПК» АУО типографийĕнче пичетленĕ. 428019, Шупашкар хули, И.Яковлев проспекчĕ, 13. 56-00-23 – издательство директорĕ.

РЕКЛАМĂПА ПĔЛТЕРӲСЕНЕ 316-мĕш пӳлĕмре йышăнаççĕ. Тел. 28-83-70.

Офсет пичечĕ. Калăпăшĕ 2 пичет листи. Рекламăпа пĕлтерӳсен чăнлăхĕшĕн вĕсене паракансем яваплă.

Хаçатри рекламăсăр тӳлевлĕ информаци материалĕсем “Реклама çинчен” федераци саккунĕн 2 ст. килĕшӳллĕн **“Аталану çулĕпе”, “Ят-сум”, “Ĕç тата çын”, “Самана таппи”, “Компетентлă”** рубрикăсемпе пичетленеççĕ.

Номере 17.11.2014 алă пуснă.

Пичете графикпа 21 сехетре алă пусмалла, 20 сехет те 45 минутра алă пуснă.

Тираж 7384. Заказ 4402.